

ONDERZOEKSRAPPORT

Omgaan met dreigend en destructief gedrag, hoe doe je dat?

**Onderzoek naar praktische handvatten voor begeleiders werkzaam in
een residentiële instelling voor kinderen met een verstandelijke en/of
meervoudige beperking**

MARLOT HORSTMAN & DERYA COSKUN
HOGESCHOOL VAN ARNHEM EN NIJMEGEN
500968 & 501178

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie ‘omgaan met dreigend en destructief gedrag, hoe doe je dat?’ Een onderzoek gehouden binnen Siza, locatie de Blauwe Hoogte te Arnhem. Deze scriptie is geschreven in het kader van ons afstuderen aan de opleiding Pedagogiek, aan de Hogeschool Arnhem en Nijmegen. Vanaf februari 2015 tot en met juni 2015 zijn wij bezig geweest met het onderzoeken en beantwoorden van het praktijkprobleem. Deze scriptie is geschreven in opdracht van Esther Raanhuis-Bouwman, teamleidster van de Blauwe Hoogte.

Na vier maanden hard gewerkt te hebben aan het onderzoek, kunnen we u vertellen dat er middels onze aanbevelingen een mogelijke verbetering aangebracht kan worden in de praktijk. Dit hebben wij natuurlijk niet alleen tot stand kunnen brengen en daarom willen wij een aantal personen bij deze bedanken. Onze dank gaat uit naar onze begeleider vanuit school, Petra van Elen, docent Onderzoek en Innovatie. Dankzij haar kritische blik en feedback kunnen wij nu tevreden zijn met het eindresultaat. Daarnaast willen wij ook graag Esther Raanhuis-Bouwman en alle begeleiders die werkzaam zijn op de Blauwe Hoogte bedanken. Zij hebben ons een ‘welkom’ gevoel gegeven en stonden altijd open voor onze vragen, wat een positieve bijdrage heeft geleverd aan ons onderzoek.

Tot slot willen wij de mensen bedanken die indirect een bijdrage hebben geleverd aan de realisatie van dit praktijkonderzoek.

Marlot Horstman en Derya Coskun, mei 2015

Samenvatting

Dit praktijkonderzoek wordt uitgevoerd binnen Siza, locatie de Blauwe Hoogte. De Blauwe Hoogte is een residentiële instelling voor kinderen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking. Het onderzoek is gericht op verbetering van het praktijkprobleem door het aanbrengen van veranderingen in de praktijk. Deze veranderingen richten zich op de professionalisering van het beroep. Begeleiders op de Blauwe Hoogte hebben aangegeven, in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen, te handelen op basis van gevoel. In de oriëntatiefase heeft de opdrachtgever de volgende vraag geformuleerd:

'Welke handvatten hebben de begeleiders van de Blauwe Hoogte nodig om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen?'

Voor de beantwoording van deze onderzoeksvraag zijn verschillende methodieken toegepast. Allereerst is er middels fieldresearch onderzoek gedaan naar de wensen en behoeften van de opdrachtgever en begeleiders van de Blauwe Hoogte. Uit de resultaten van het fieldresearch bleek de behoefte aan praktische handvatten, die ter ondersteuning kunnen dienen in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Daarnaast is er ook deskresearch verricht, ter verdieping en verbreding van het praktijkprobleem. Middels een literatuurstudie kon vanuit meerdere invalshoeken het praktijkprobleem in kaart gebracht worden. Er is gekeken naar de invloed van het ervaren van handelingsverlegenheid door begeleiders in relatie tot het handelen. Vanuit de literatuurstudie is geconcludeerd dat het ervaren van handelingsverlegenheid een term is die regelmatig voorkomt in de praktijk en van invloed is op het handelen. In situaties waarin hulpverleners handelingsverlegenheid ervaren, worden zij geconfronteerd met situaties en hulpvragen waarop antwoord gegeven moet worden. Voor de hulpverlener is het alleen niet altijd mogelijk deze antwoorden in de praktijk te vinden, waardoor het soms voor kan komen dat een hulpverlener niet weet hoe gehandeld moet worden. Hulpverleners ervaren dan handelingsverlegenheid. De resultaten uit het fieldresearch hebben bevestigd dat het ervaren van handelingsverlegenheid bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte met name in situaties voorkomt, waarbij kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. In dit onderzoek is er gepoogd antwoord te krijgen op de manier waarop het ervaren van handelingsverlegenheid verminderd kan worden. Om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt op de groep, is het belangrijk dat de begeleiders inzicht krijgen in factoren die van invloed zijn op het dreigende en destructieve gedrag. Dit inzicht dient ervoor te zorgen dat begeleiders weten hoe het handelen afgestemd kan worden op de individuele behoeftes en problematiek van het kind.

Inhoudsopgave	
Hoofdstuk 1. Inleiding	4
1.1. De instelling en opdrachtgever	4
Hoofdstuk 2. Probleemanalyse	6
2.1. Wat is het praktijkprobleem	6
2.1. Wie zijn de betrokkenen bij het probleem?	6
2.3. Wanneer treedt het probleem op?	7
2.4. Waarom is het een probleem?	7
2.5. Waar doet het probleem zich voor?	8
2.6. Hoe is het probleem ontstaan?	9
2.7. Analyse van het probleem in de praktijk	9
2.8. Literatuurstudie	10
2.9. Probleemstelling	21
Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek	22
Hoofdstuk 4. Resultaten	26
4.1. Beantwoording deelvraag 1	26
4.2. Beantwoording deelvraag 2	27
4.3. Beantwoording deelvraag 3	28
4.4. Beantwoording deelvraag 4	28
4.5. Beantwoording deelvraag 5	30
Hoofdstuk 5. Conclusie en discussie	33
5.1. Conclusie	33
5.2. Discussie	37
5.3. Aanbevelingen	40
Bronnenlijst	41

Hoofdstuk 1. Inleiding

De aanleiding voor dit onderzoek is het ervaren van handelingsverlegenheid bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Uit gesprekken met de opdrachtgever is gebleken dat begeleiders van de Blauwe Hoogte worden geconfronteerd met situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen, waarvan op voorhand niet duidelijk is hoe te handelen. Hierdoor zijn de begeleiders geneigd veelal intuïtief te werk gaan. Op dat moment hanteren de begeleiders een handelingsvorm die gekenmerkt wordt door ervaring en kennis van het onmiddellijke en directe karakter, zonder dat er bewust nadenken en oordelen aan vooraf lijken te zijn gegaan (Sipman, 2009, p.151). Het handelen dergelijke situaties, waarin hulpverleners niet weten hoe te handelen, wordt handelingsverlegenheid genoemd (Berkers, 1997, p. 16). De begeleiders ervaren voornamelijk het gevoel van handelingsverlegenheid in situaties waarbij kinderen in de kalenderleeftijd van 6 tot 20 jaar met een ontwikkelingsleeftijd van 0 tot 6 jaar dreigend en destructief gedrag vertonen. De vraag van de opdrachtgever is: welke handvatten hebben de begeleiders nodig om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen?

1.1. De instelling en opdrachtgever

De Blauwe Hoogte is een instelling voor kinderen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking. Afhankelijk van de zorgvraag verblijven de kinderen een aantal dagen per week, per maand of permanent op de groep. De Blauwe Hoogte heeft als doel:

- Opvang bieden aan kinderen met een verstandelijke en/ of meervoudige beperking met een kalenderleeftijd van 4 tot 23 jaar en mogelijk een ontwikkelingsleeftijd van 0 tot 6 jaar;
- De draaglast van ouders of verzorgers (tijdelijk) verlichten;

Het is lastig om aan te duiden hoeveel kinderen er op de groep verblijven aangezien dit door de setting van de locatie een dynamisch proces is. Momenteel zijn er 30 kinderen die op verschillende momenten in de week en in sommige gevallen permanent verblijven op de Blauwe Hoogte. Bij deze kinderen is er sprake van een lichamelijke en/of verstandelijke beperking, niet aangeboren hersenletsel, een vorm van autisme, chronische ziekte of een psychiatrische aandoening. De kinderen doorlopen hierdoor een andere ontwikkeling dan kinderen met een normale ontwikkeling. Het verschil tussen de kalenderleeftijd en ontwikkelingsleeftijd zorgt ervoor dat verschillende ontwikkelingsgebieden vertraagd zijn. In de literatuurstudie is een inhoudelijke beschrijving over de doelgroep en de ontwikkeling te vinden.

De Blauwe Hoogte bestaat uit een teamleider, begeleiders en assistent begeleiders, die allemaal een afgeronde beroepsopleiding hebben. Daarnaast zijn er ook gedragsdeskundigen betrokken bij de locatie. Gedragsdeskundigen ondersteunen waar nodig de medewerkers, jongeren en in sommige gevallen ook ouders in het omgaan met problemen, al dan niet gerelateerd aan de handicap (Siza, z.d.). De missie en visie van Siza bestaat uit vier kenwaarden.

1. Wij zijn van betekenis. Wij hebben oog en oor voor de cliënt en elkaar. We weten goed en tasten af of dat wat we bieden ook daadwerkelijk past waar de cliënt om vraagt en of wij het beste in de ander weten aan te spreken op basis van onze eigen kwaliteiten.

2. Wij scheppen kansen. Wij zoeken samen met cliënten en familie naar mogelijkheden en perspectieven om erbij te kunnen blijven horen in de samenleving. We beogen kansen te behouden en te creëren voor en samen met cliënten op alle levensterreinen. Dat geldt ook voor medewerkers: we scheppen kansen in het werk waarin we ons kunnen (blijven) ontplooien. Systemen zijn zo ingericht dat ze ons daarin ondersteunen. In het belang van de cliënten en voor een prettig en uitdagend werkklimaat.

3. Wij nemen verantwoordelijkheid. Wij staan voor wat we doen in ons werk, in de organisatie en in de samenleving. We willen dat we het goed doen, zodat we ervoor kunnen staan en trots kunnen uitstralen. De vragen van cliënten veranderen voortdurend. Wij hebben daar een goed gevoel voor, zijn sensitief. En we zijn daar op aanspreekbaar.

4. Plezier! We kunnen nog zo van betekenis willen zijn voor de ander, kansen scheppen en onze verantwoordelijkheid nemen, dat alles komt pas echt tot zijn recht als we het met plezier kunnen doen. Wie het naar zijn zin heeft in het werk, geeft niet zomaar op, maar gaat net een stapje verder om voor elkaar te krijgen wat hij nodig vindt.

(Siza, z.d.)

Hoofdstuk 2. Probleemanalyse

2.1. Wat is het praktijkprobleem?

De aanleiding voor dit onderzoek is het ervaren van handelingsverlegenheid bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. De organisatie is op zoek naar handvatten die helpend kunnen zijn voor het verminderen van handelingsverlegenheid bij begeleiders. Hieronder volgt een beschrijving van een situatie waarin een begeleider heeft aangegeven handelingsverlegenheid te ervaren.

Groepsleidster A. is in gesprek, waardoor de kinderen even onder het toezicht van de stagiaire stonden. Tijdens dit gesprek klimt een jongen op een tafel en ging erop staan. De stagiaire laat dit in eerste instantie toe, maar de groepsleidster A. wie in gesprek is vraagt of zij hem van de tafel af wil halen. Dit doen ze vervolgens samen, door hem van de tafel te trekken en te tillen.

Groepsleidster A. vervolgt haar gesprek. Een minuut later klimt de jongen weer op de tafel. Groepsleidster A. staat op en pakt hem dit keer bij zijn shirt en trekt hem richting haar. Ze tilt hem van de tafel. De jongen staat nu op de grond. Groepsleidster vervolgt haar gesprek. De situatie herhaalt zich een minuut later weer. De jongen loopt eerst een rondje om de tafel waar groepsleidster A. zit en gaat vervolgens op de tafel (dichterbij) staan. Hij heeft een lach op zijn gezicht en loopt rondjes op de tafel. Groepsleidster A. staat op en vraagt de stagiaire om haar te helpen. Terwijl ze naast de tafel staat kijkt ze de jongen aan en zegt dat het de laatste keer is en dat hij anders naar zijn kamer moet. De jongen gaat midden op de tafel staan, zodat de groepsleidster en de stagiaire niet bij hem kunnen komen zonder op de tafel te moeten klimmen. Groepsleidster A. heeft hem bijna te pakken, maar hij maakt een schopbeweging richting haar gezicht. Na twee minuten heeft de groepsleidster de jongen bij zijn broekspijp vast en kan ze hem naar haar toe trekken. Ze tilt de jongen van tafel en zegt daarna nogmaals tegen hem dat dit de laatste keer is en dat hij anders naar zijn kamer moet.

2.2 Wie heeft met het probleem te kampen?

De beroepskrachten, oftewel de groepsleiders, zijn een van de directe betrokkenen die met het probleem te maken hebben. De perspectieven van de beroepskrachten worden meegenomen in het onderzoek. De groepsleiders vertegenwoordigen de primaire processen binnen de Blauwe Hoogte. Deze primaire proces hebben te maken met de volgende kerntaken: hulp, zorg, onderwijs, advies en begeleiding (Verhagen, 2010, p.79).

De relatie tussen beroepskrachten en kinderen binnen de Blauwe Hoogte heeft voornamelijk betrekking op hulp, zorg en begeleiding. Momenteel hebben de groepsleiders behoefte aan handvatten in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Volgens de groepsleiders ontbreken aanwijzingen, waardoor de groepsleiders handelen op basis van intuïtie. Middels een interview is geconstateerd dat teamleidster Esther Raanhuis- Bouwmans op de hoogte is van de wensen die teamleden benoemen. De teamleidster wil dit praktijkprobleem op een adequate wijze aanpakken. Teamleidster Esther Raanhuis- Bouwmans is op zoek naar activiteiten die zich richten op het scheppen van voorwaarden om de primaire processen goed te laten verlopen, hierin neemt de teamleidster de wensen en behoeftes van haar teamleden mee. Haar betrokkenheid omtrent het praktijkprobleem kan geplaatst worden binnen de ondersteunende processen (Verhagen, 2010, p.80).

2.3. Wanneer treedt het probleem op?

Dreigend en destructief gedrag bij kinderen met een verstandelijke beperking is iets wat vaak voorkomt. De aanleiding voor dit probleem is individu (kind) afhankelijk. Een kind kan dreigend en destructief gedrag vertonen om bijvoorbeeld aandacht te krijgen, terwijl een ander kind frustratie ervaart, maar dit niet non-verbaal onder woorden kan brengen. Een uitweg kan dan dreigend en destructief gedrag zijn (Nijgh& Bogerd, 2011). Middels het ABC- schema en de event- sampling methode zijn situaties geobserveerd waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen (Bil, 2009, p.48). Deze observaties zijn weergegeven in bijlage 1 en 2.

2.4. Waarom is het een probleem?

De vraag waarom het probleem als een probleem wordt ervaren, roept diverse vragen op. Allereerst de vraag die ligt op cliëntniveau: "Waarom vertonen kinderen met een verstandelijke beperking dreigend en destructief gedrag?" Kinderen die dreigend en destructief gedrag vertonen kunnen zich belemmerd voelen, door het ontstaan van heftige teleurstellingen, boosheid en frustraties. Het uiten van dreigend en destructief gedrag gaat gepaard met gevoelens van woede of boosheid (Nijgh en Bogard, 2011, p. 131). Hierdoor kan de interne spanning bij kinderen toenemen. Deze interne spanning zoekt een uitweg en kan zich uiten in de vorm van dreigend en destructief gedrag. Interne spanning kan zich bij iedereen voordoen, maar bij mensen met een verstandelijke beperking verloopt dit vaak anders. Mensen met een verstandelijke beperking kunnen eerder gefrustreerd raken dan mensen zonder verstandelijke beperking. Zij kunnen hierin minder goed hun gevoelens uiten en deze met hun verstand niet onder controle houden (p. 131).

Hierdoor kunnen ze in bepaalde situaties directer reageren op hun gevoelens en dit uiten in agressie, zoals met spullen gooien, schreeuwen of iemand anders aanvallen. Op zulke momenten is er iets aan de hand. De kinderen willen iets duidelijk maken bij de groepsleiders, echter de kinderen kunnen dit niet op een adequate wijze duidelijk maken. Volgens de groepsleiders van de Blauwe Hoogte kan de manier waarop kinderen iets duidelijk willen maken bedreigend zijn en een grote emotionele druk leggen op de omgeving.

In sommige gevallen vertoont een kind dreigend en destructief gedrag zonder dat er voor de begeleiders een duidelijke aanleiding zichtbaar is. Begeleiders willen in zo een situatie toch naar de aanleiding zoeken. De aanleiding kan bijvoorbeeld liggen in de thuissituatie, of op een eerder moment op de groep, wat het kind nog bezighoudt. De interne spanning kan hierdoor toenemen en kan leiden tot een uitbarsting. Om te voorkomen dat het dreigende en destructieve gedrag hierin standhoudt, willen de groepsleiders deze cirkel beïnvloeden. De begeleiders van de Blauwe Hoogte geven aan in zulke situaties voornamelijk op intuïtie te handelen en hierin handvatten te missen. Bij omgaan met probleemgedrag moet men kijken hoe bepaald ongewenst gedrag zodanig beïnvloed kan worden. Op deze manier kan het gedrag mogelijk voorkomen of omgebogen worden (P.133). Het oplossen van het probleem is afhankelijk van de manier waarop de begeleiders tegen het probleem aankijken. Er zijn verschillende manieren om probleemgedrag te analyseren, echter is het hierin wel belangrijk dat er uiteindelijk gekeken wordt met eenzelfde soort bril. Op die manier kan er als team eenduidig gehandeld worden in dergelijke situaties. Dit is momenteel nog niet het geval binnen het team van de Blauwe Hoogte. Uit gesprekken is gebleken dat de begeleiders zonder richtlijnen of methodieken werken in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen.

2.5. Waar doet het probleem zich voor?

Zoals eerder genoemd, speelt het praktijkprobleem zich af op de Blauwe Hoogte. De Blauwe Hoogte is een woonlocatie, bestaande uit twee groepen (De Schaarsberg en Het Erf), voor kinderen met een verstandelijke beperking en/of meervoudige beperking. Naar aanleiding van diepte- interviews met de begeleiders kwam naar voren dat er op beide locaties sprake is van dreigend en destructief gedrag. Echter waar en op welke plekken binnen de Blauwe Hoogte het probleem zich voor doet is per situatie verschillend. Het ene kind vertoont dreigend en destructief gedrag in de woonkamer, terwijl een ander kind dit in de slaapkamer net zo goed kan vertonen.

2.6. Hoe is het probleem ontstaan?

Van een handelingsbekwaam hulpverlener wordt verwacht dat hij of zij het handelen kan verantwoorden. Handelen op intuïtie is pedagogisch niet verantwoord. Terwijl betrokkenen van buitenaf wel een pedagogisch verantwoorde handeling verwachten. Begeleiders van de Blauwe Hoogte hebben gemerkt dat eenieder op een eigen manier handelt en op intuïtie met situaties omgaat. In sommige situaties, vooral in het omgaan met dreigend en destructief gedrag, worden begeleiders geconfronteerd met ingewikkelde vraagstukken waarop antwoord gegeven moet worden. Bij het optreden van dreigend en destructief gedrag handelen begeleiders vanuit het gevoel omdat op voorhand niet duidelijk is hoe te handelen. De organisatie is op zoek naar handvatten die begeleiders kunnen inzetten zodat er door de begeleiders minder handelingsverlegenheid ervaren wordt.

2.7. Analyse van het probleem in de praktijk

Vanuit de analyse kan een conclusie geformuleerd worden. Deze is op basis van verkennend literatuuronderzoek en gesprekken met de opdrachtgevers verkregen. Momenteel ervaren de begeleiders van de Blauwe Hoogte handelingsverlegenheid in situaties waarbij kinderen in de kalenderleeftijd van 5 tot 20 jaar met een ontwikkelingsleeftijd van 0 tot 6 jaar dreigend en destructief gedrag vertonen. De begeleiders hebben aangegeven in dit soort situaties behoefte aan handvatten te hebben, zodat minder intuïtief gehandeld wordt. In de praktijk wordt veelal intuïtief te werk gegaan. Intuïtie is een vorm van begrip of kennis die gekenmerkt wordt door het onmiddellijke en directe karakter (Sipman, 2009). Intuïtie geeft vaak waardevolle, maar subjectieve informatie, die het handelen sterk kan beïnvloeden. Onbewust kunnen begeleiders van de Blauwe Hoogte een beeld vormen over hoe te handelen in bepaalde situaties, maar dit hoeft niet de juiste manier te zijn.

Teamleidster Esther Raanhuis- Bouwman heeft aangegeven dat het belangrijk is dat het team de vraag moeten stellen: “Doen wij de goede dingen en doen we de dingen goed?” Als professioneel opvoeder is het daarom belangrijk om boven het intuïtieve handelen uit te stijgen(p.152). De begeleiders van de Blauwe Hoogte zullen hun gevoelens en gedachten over hoe te handelen in bepaalde situaties onbewust meenemen, maar zullen hier professioneel en pedagogisch verantwoord mee om moeten gaan. Iedere professional is namelijk verantwoordelijk voor het bewaken en ontwikkelen van de kwaliteit van professioneel handelen op zowel organisatorisch als individueel gebied.

Bij de kinderen die verblijven op de Blauwe Hoogte is sprake van een verstandelijke en/of meervoudige beperking. Dreigend en destructief gedrag bij kinderen met een verstandelijke beperking is iets wat vaak voorkomt. De aanleiding voor dit probleem is individu (kind) afhankelijk. Een kind kan dreigend en destructief gedrag vertonen om bijvoorbeeld aandacht te krijgen, terwijl een ander kind frustratie ervaart, maar dit niet non-verbaal onder woorden kan brengen. Een uitweg kan dan dreigend en destructief gedrag zijn (Nijgh & Bogerd, 2011). Kinderen met een verstandelijke beperking hebben een grotere kans om tegen situaties aan te lopen die stress opleveren (Hermens, Keukens en van der Meer, 2011, p.210). Deze kinderen zullen daarom ook vaker moeten zoeken naar een oplossing, zodat dit stress kan voorkomen of wegneemt. Echter kinderen met een verstandelijke beperking zijn minder goed in staat om mogelijkheden of oplossingen te creëren, dan kinderen zonder verstandelijke beperking. Aan de begeleiders van de Blauwe Hoogte de taak om hier adequaat en passend te handelen en ondersteuning te bieden, die aansluit bij de behoeftes van de kinderen. Doordat de begeleiders handelingsverlegenheid ervaren in situaties, waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen, kunnen de begeleiders niet altijd adequaat optreden. Het intuïtieve handelen zorgt voor onduidelijkheid en verwarring bij de kinderen. Van de ene begeleider mogen de kinderen de grens verder opzoeken dan van de andere begeleider. Wanneer de kinderen duidelijkheid en voorspelbaarheid krijgen in situaties waarin er dreigend en destructief gedrag vertoond wordt, kunnen de begeleiders een volgende dreigende en destructieve situatie mogelijk beïnvloeden of zelfs voorkomen. Dit gegeven zal een bijdrage kunnen leveren aan de veiligheid van de kinderen en begeleiders. Daarbij hopen de begeleiders op deze manier minder handelingsverlegenheid te ervaren, doordat er adequaat en passend gehandeld wordt in dergelijke situaties.

2.8. Literatuurstudie

In de literatuurstudie wordt een kernachtige beschrijving van het probleem in kaart gebracht. Als eerst wordt een definitie van dreigend en destructief gedrag gegeven. Vervolgens worden de vormen van dreigend en destructief gedrag behandeld. In hetzelfde hoofdstuk wordt een koppeling gemaakt tussen het probleem en de huidige doelgroep. De ontwikkeling en het functioneren van de huidige doelgroep wordt in kaart gebracht.

Het literatuuronderzoek besteed ook aandacht aan de problematiek van de begeleiders van de Blauwe Hoogte, namelijk het ervaren van handelingsverlegenheid. Het literatuuronderzoek wordt beëindigd met beschikbare instrumenten in het omgaan met dreigend en destructief gedrag.

2.8.1. Definitie dreigend en destructief gedrag

Allereerst, wat is dreigend en destructief gedrag? Onder dreigend en destructief gedrag wordt elke vorm van agressieve verbale en/of fysieke uiting verstaan. Deze uitingen worden door de omgeving negatief onaanvaardbaar ervaren. De literatuur hanteert elke actie die gericht is op het *moedwillig* aanbrengen van letsel of schade aan een ander persoon of object. Deze schade kan zowel fysiek als geestelijk zijn. De gedragingen die bij dreigend en destructief gedrag behoren, worden in kaart gebracht met een opsomming van Gonnée Stoffelen, psycholoog en trainer sociaal weerbaarheid en omgaan met agressie. Haar methode en trainingen worden binnen Hogeschool van Arnhem en Nijmegen aangeboden aan studenten van de opleiding pedagogiek. De onderzoekers van dit praktijkonderzoek hebben deelgenomen aan de workshop "omgaan met agressie" en hier een certificaat voor ontvangen.

De literatuur hanteert het volgende onderscheid als het gaat om dreigend en destructief gedrag;

1) Fysiek gedrag: slaan, schoppen, krabben, spugen, bijten, vastgrijpen, vernieling aanbrengen aan materiaal, afnemen van andermans spullen, gooien met voorwerpen; .

2) Emotioneel geladen gedrag: schelden, schreeuwen, gillen, dwingend oogcontact, seksuele non- verbale en verbale uitingen, seksuele toenadering zoeken, woede uitbarstingen, dreigen, dreigend taalgebruik.

3) Emotioneel rustig gedrag: treiteren, provoceren, intimideren, zeuren, claimen, negeren, grommen.

De aanleiding van dreigend en destructief gedrag is volgens de literatuur niet altijd gemakkelijk te achterhalen. Dit kan in elke situatie verschillend van aard zijn, maar hangen vrijwel zeker samen met;

- *Zich psychisch en/of fysiek niet goed voelen*; de oorzaak hiervan kan zijn door een stemming, probleem of ziekte (Schuur, 2009, p.50);
- *Gedachten die onaangenaam zijn of zelfs pijn doen*; hierbij valt te denken aan gevoelens zoals jaloezie, pathologische achterdocht, gedachten die bepaald worden door traumatische ervaringen en depressiviteit (Schuur, 2009, p.50);
- *Omgevingsfactoren*; geluid, lawaai van spullen of mensen kunnen een aanleiding vormen voor dreigend en destructief gedrag, evenals het ontbreken van privacy (Schuur, 2009, p.50);
- *Gedragingen van anderen*; met anderen wordt bedoeld, mensen uit de omgeving (Schuur, 2009, p.50).

Voor hulpverleners is het noodzakelijk om te beseffen dat het uiten van dreigend en destructief gedrag voor iets staat. Er is iets aan de hand met iemand.

Naarmate een cliënt minder toegankelijk is en zich niet of nauwelijks bewust is van zijn situatie of zich er apathisch bij neerlegt, kan dreigend en destructief gedrag ontstaan door beperkingen (p.49). Juist door inzicht te hebben in het proces, dat aan de uiting van dreigend en destructief gedrag voorafgaat, is het voor hulpverleners mogelijk om preventief te handelen. Dit inzicht biedt namelijk aanknopingspunten waarop kan worden ingegaan. Volgens Schuur (2009) wordt aangenomen dat er een samenhang is tussen de oorzaken, redenen of aanleiding van een kortstondig moment van machteloosheid, angst en uiteindelijk resulteert in dreigend en destructief gedrag. Op de website van Gonnie Stoffelen (Cordium, z.d.) staat aangegeven dat het uiten van dreigend en destructief gedrag een vorm van energie is, die mensen nodig hebben om te (over) leven. Door deze energie is de mens in staat om voor zichzelf op te komen, een eigen plek te veroveren en te bewaken, macht uit te oefenen en desnoods te vechten voor het leven. De literatuur van Schuur (2009), omgaan met agressie, voegt nog een nuance toe aan de informatie van Stoffelen. Volgens Schuur (2009) is elke vorm van dreigend en destructief gedrag van levensbelang. Het is een vorm van zelfhandhaving om de eigen grenzen naar buiten te verleggen. De potentie of lading verschilt per persoon, en de vorm en de manier waarop ermee wordt omgegaan (p.54).

2.8.2. Vormen van dreigend en destructief gedrag?

Zoals hiervoor aangegeven, is het uiten van dreigend en destructief gedrag een vorm van energie die mensen nodig hebben om te (over) leven. Mensen uiten deze vorm van energie op verschillende manieren. Naar aanleiding van deze informatie volgt hieronder een beschrijving van de vormen van dreigend en destructief gedrag.

1. *Frustratie* –; Bij deze vorm van dreigend en destructief gedrag loopt iemand tegen een bepaalde hindernis of norm overschrijdende situatie aan. Dit kan van de persoon zelf zijn of van buitenaf. De persoon is niet in staat hierin op te treden. De persoon ervaart voornamelijk het gevoel van onmacht en frustratie. Dit uit zich in een destructieve uiting. Hierbij valt te denken aan schelden, schreeuwen, woede-uitbarstingen, dwingend oogcontact etc. Kenmerkend voor deze vorm van dreigend en destructief gedrag is de emotionele opwindingsdiepte die ermee gepaard gaat. (HAN theoretische onderbouwing Pedagogiek, 2008).

2. *Instrumentele* –; Bij deze vorm van dreigend en destructief gedrag gaat het vooral om bedreigingen, met het doel je eigen zin gedaan te krijgen. Voorbeelden kunnen zijn het gooien van spullen, knijpen, vernieling aanbrengen, bedreigen etc. (HAN theoretische onderbouwing Pedagogiek, 2008).

3. *Psycho – pathologische* –; Bij deze vorm van dreigend en destructief gedrag is vaak ten gevolge van een psychische of neurologische stoornis.

De persoon zelf heeft vrijwel geen controle over zijn/haar agressie. Hierbij valt te denken aan vernieling aan brengen aan materiaal of automutilatie (HAN theoretische onderbouwing Pedagogiek, 2008). Voor de voortgang van dit praktijkonderzoek is het noodzakelijk om met te achterhalen welke gedragingen en welke vormen van dreigend en destructief gedrag de kinderen van de Blauwe Hoogte vertonen.

2.8.3. De beschrijving van de doelgroep en de ontwikkeling

Zoals eerder genoemd is de Blauwe Hoogte een instelling voor kinderen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking. Bij deze kinderen is er sprake van een ontwikkelingsstoornis waarbij de verstandelijke vermogen zich niet met de normale snelheid ontwikkelt (Carehouse, 2013). Hierdoor zijn kinderen met een verstandelijke beperking trager in het zich eigen maken van nieuwe vaardigheden in vergelijking met andere kinderen (Nijgh & Bogerd, 2011, p.69). Dit heeft invloed op het hele ontwikkelingsproces, waardoor andere ontwikkelingsgebieden ook vertraagd kunnen zijn. Echter de ernst van de verstandelijke beperking kan wel per kind verschillen. Om die verschillen in de ernst van de verstandelijke beperking aan te geven, is er een niveau-indeling gemaakt. Dit wordt ook wel *het niveau van functioneren* genoemd (p.43). In de DSM - IV komen op vier niveau verschillende gradaties voor.

Een zeer ernstige verstandelijke beperking (Ont. leeftijd van 0 tot 1 ½ jaar). Kinderen met een zeer ernstige verstandelijke beperking hebben een IQ van 25 of lager. Hun ontwikkelingsleeftijd wordt geschat op 1 tot anderhalf jaar. Kinderen met een zeer ernstige verstandelijke beperking hebben zowel een ernstige verstandelijke handicap als ernstige motorische beperkingen. De wisselwerking tussen twee of meer stoornissen verstrekt de complexiteit van de handicap.

Een ernstige verstandelijke beperking (Ont. leeftijd van 1 tot 2 jaar). Bij kinderen met een ernstige verstandelijke beperking is er sprake van een IQ van 20 tot 40 en een ontwikkelingsleeftijd van 1 tot 2 jaar. De mogelijkheden en beperkingen zijn individu afhankelijk.

Een matige verstandelijke beperking (Ont. leeftijd van 2 tot 4 jaar). Kinderen met een verstandelijke beperking hebben een IQ van 35 tot 50, waarvan de ontwikkelingsleeftijd varieert van 2 tot 4 jaar. Bij deze groep zie je grote verschillen in het functioneren.

Een lichte verstandelijke beperking (Ont. 4 tot 6 jaar). Kinderen met een IQ van 50/55 tot 70, worden 'licht verstandelijk beperkt' genoemd. De ontwikkelingsleeftijd varieert van 4 tot 12 jaar. Ook bij deze groep zijn de grote verschillen zichtbaar als het gaat om functioneren (Nijgh & Bogerd, 2011, p.46). De kinderen van de Blauwe Hoogte hebben een kalenderleeftijd van 6 tot 20 jaar, waarvan de ontwikkelingsleeftijd 0 tot 6 is gediagnosticeerd. Volgens de indeling van Nijgh en Bogerd (2011) verblijven er op de Blauwe Hoogte kinderen met iedere vorm van een verstandelijke beperking, waarvan de ontwikkeling en het functioneren uit een lopen.

Hieronder wordt ingezoomd op de verschillende ontwikkelingsgebieden van kinderen met een verstandelijke beperking.

Bij *de cognitieve ontwikkeling* komt naar voren dat het adaptief gedrag van kinderen met een verstandelijke beperking anders is dan kinderen zonder een beperking. Adaptief gedrag is het gedrag van een persoon dat ontstaat door veranderingen in de omgeving, kortom de reactie op een verandering (Nijgh & Bogerd, 2011, p.72). Volgens de literatuur gebeurt dit aan de hand van een denkproces. Als een persoon tegen een probleem aanloopt, waarvan de oplossing niet bekend is, dan is een persoon in staat om het probleem uiteen te rafelen. Vervolgens komen er alternatieven om het probleem op te lossen. Dit zijn belangrijke afwegingspunten die ervoor zorgen dat mensen een oplossing kunnen kiezen. De literatuur noemt het gedrag in dit proces *adaptief gedrag*. Mensen met een verstandelijke beperking hebben moeite met dit proces, doordat ze een gebrekkig adaptief vermogen hebben. Kinderen met een verstandelijke beperking nemen minder initiatief en zijn passiever in situaties (p.73). In welke mate dit voorkomt is afhankelijk van de ernst van de verstandelijke beperking.

De sociaal- emotionele ontwikkeling van kinderen met een verstandelijke beperking verloopt niet vanzelfsprekend. Jonge kinderen met een verstandelijke beperking hebben veelal een passieve rol in het interactieproces. Bijvoorbeeld een baby draait niet zo snel zijn hoofdje naar het geluid en dus niet naar de opvoeder. Het kind lijkt veel meer afwachtend in vergelijking met leeftijdsgenoten zonder beperking (p.74). In principe doorlopen kinderen met een verstandelijke beperking dezelfde fases van de sociaal- emotionele ontwikkeling, maar ook hier is sprake van een ernstige vertraging. Net als bij de cognitieve ontwikkeling heeft de ernst van de verstandelijke beperking een grote invloed op het verloop van de ontwikkeling. Zo blijven kinderen met een ernstige verstandelijke beperking vaak reactief. Zij reageren, veelal reflexmatig, op de actie van de ander (p.75).

Bij *de motorische ontwikkeling* is er in tegenstelling tot de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling minder eenduidig de definiëren. Kinderen met een verstandelijke beperking hebben vaak problemen met zowel de fijne als de grove motorische ontwikkeling. Alleen onderzoekers definiëren dit in twee verschillende termen. Sommige onderzoeken geven aan dat er sprake is van een vertraagde motorische ontwikkeling, terwijl andere onderzoekers verklaren dat de ontwikkeling van de motoriek bij kinderen met een verstandelijke beperking anders verloopt (p.76), zij noemen dit geen vertraagde ontwikkeling.

2.8.4. Balanstheorie en model Bakker e.a. (1997)

Met het balansmodel van Bakker wordt de hiervoor beschreven informatie op een systematische wijze in kaart gebracht. De balanstheorie geeft overzicht van een balans tussen de risico- en beschermingsfactoren die van invloed zijn op de ontwikkeling van kinderen met een verstandelijke beperking. Factoren die de opvoedsituatie bedreigen worden risicofactoren genoemd. Factoren die de opvoedsituatie goed laten verlopen worden beschermingsfactoren genoemd. Dit model geeft een samenspel weer op micro-, meso- en macroniveau. De eerste stap van het balansmodel is het onderzoeken van de actuele situatie. Door middel van literatuuronderzoek, observaties, diepte-interviews en enquêtes is de actuele situatie van de kinderen op de Blauwe Hoogte onderzocht.

Deze gegevens worden op een systematische wijze in bijlage 3 in kaart gebracht in het model van Bakker. Het invullen van het balansmodel geeft een overzicht van het transactioneel proces, dat zich afspeelt tussen de kinderen en de begeleiders van de Blauwe Hoogte. In dit proces beïnvloeden opvoeders en kinderen elkaar wederzijds, evenals de omgevingsfactoren (Burggraaff- Huiskes, p. 35). In het kader van het praktijkonderzoek hebben de kinderen van de Blauwe Hoogte op microniveau een groot aantal risicofactoren. De beschermende factoren, die van invloed kunnen zijn zodat er een evenwicht ontstaat bij het hanteren van dreigend en destructief gedrag, ontbreken in deze context. De kinderen kunnen op microniveau geen coping gedrag vertonen, omdat er geen samenhang is tussen draaglast en draagkracht. Op zulke momenten komt het meer aan op de eigen manier van omgaan met dreigend en destructief gedrag van de begeleiders (Schuur, 2009, p.20). Van begeleiders wordt verwacht dat zij op een adequate wijze kunnen handelen in dergelijke situaties. Echter hebben begeleiders van de Blauwe Hoogte aangegeven juist op zulke momenten handelingsverlegenheid te ervaren en hierdoor het dreigend en destructief gedrag van kinderen niet adequaat kunnen beïnvloeden.

2.8.5. 'Begeleider' en het beroepsprofiel

De onderzoeksvraag van de begeleiders vraagt om concrete definities. Allereerst wordt in dit gedeelte aandacht besteed aan het begrip 'begeleiders'. Vanuit de literatuur komt een vreemde paradox om de hoek kijken. Het is niet duidelijk wie zich begeleiders zouden mogen noemen, omdat een eenduidige maatstaf voor die definitie ontbreekt (Bree, 1992, p.52). Een begeleider is afhankelijk van de functie die instellingen hebben, afhankelijk van de doelgroep, afhankelijk van functionarissen die het zowel wat betreft het algemene beleid als het behandelsbeleid voor het zeggen hebben. In de ene instelling wordt degene die direct in de leefgroep met de cliënten werkt groepsleider genoemd, in de andere instelling een sociotherapeut, of een

verpleegkundige, of groepsopvoeder. De Blauwe Hoogte hanteert het begrip begeleiders, zij zijn 'de personen' die direct in de leefgroep met cliënten werken. De leefgroep waarin de begeleiders het beroep uitvoeren, is de woonsituatie waarin de cliënten opgevangen, verzorgd en begeleid worden. De organisatie richt zich op een specifieke leeftijdscategorie, namelijk kinderen en jeugd, waarvan de ontwikkelingsleeftijd tussen 0 tot 6 jaar gediagnosticeerd is. De literatuur heeft een benaming voor deze leefgroep. Deze leefgroepen worden residentiele voorzieningen genoemd. In een residentiele voorziening wordt 24-uurs opvang en hulp geboden (Bree, 1992, p.145). De literatuur hanteert voor alle begeleiders een algemeen beroepsprofiel met bijbehorende competenties die je als persoon geschikt maken voor het beroep begeleider. Jaska de Bree, geboren in 1945 te Den Haag, is de grondlegger van het beroepsprofiel van de begeleider. Haar kwalificaties op micro, meso en macroniveau worden als belangrijke bron gebruikt om de rol van het beroepsprofiel sociaal pedagogisch medewerker (MBH – HBO) te beschrijven (Jaska de Bree, z.d.). In het gewenste beroepsprofiel, uitgewerkt in bijlage 4, wordt het denkniveau en het handelingsniveau van begeleiders in een residentiele instelling in kaart gebracht. Begeleiders van de Blauwe Hoogte ervaren handelingsverlegenheid in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Volgens het gewenste beroepsprofiel moeten begeleiders flexibel kunnen omgaan met situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen, evenals alert zijn op invloeden van buitenaf om te kunnen voldoen aan het gewenste beroepsgedrag.

2.8.6. Handelingsverlegenheid en intuïtief handelen

Handelingsverlegenheid en intuïtief handelen zijn twee belangrijke termen die regelmatig voorkomen in de praktijk en die van invloed zijn op het gewenste beroepsprofiel. Dit heeft te maken met verschillende oorzaken. Een van de oorzaken is de veranderde maatschappij. De maatschappij verandert in een hoog tempo; steeds sneller wisselt de maatschappelijke situatie. Deze wisselingen van situaties brengen ieder voor zich maatschappelijke problemen met zich voort. Hulpverleners worden geconfronteerd met (nieuwe) situaties en (nieuwe) hulpvragen, waarop antwoord gegeven moet worden (Berkers, 1997, p. 22). Het is niet altijd mogelijk deze antwoorden te vinden in de praktijksituatie, waardoor het soms voor kan komen dat een hulpverlener niet weet hoe gehandeld moet worden. Hulpverleners ervaren dan handelingsverlegenheid, een situatie waarin iedere hulpverlener terecht kan komen (p.16).

Begeleiders van de Blauwe Hoogte ervaren handelingsverlegenheid in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Begeleiders geven aan hierin voornamelijk intuïtief, niet volgens een bepaalde richtlijn of methodiek, te handelen.

Binnen het team zijn er geen gemeenschappelijke organisatorische waarden en normen opgesteld. Als professioneel opvoeder is het belangrijk om te weten welke normen en waarden er verborgen zijn in de regels die worden gehanteerd op de groep. Van daaruit kan een hulpverlener, evenals het team, op een objectieve wijze inzicht krijgen in situaties (Sipman, 2009, p. 134). Bij dit inzicht verkrijgen in situaties, is het belangrijk alle factoren die invloed hebben mee te nemen in de analyse van de situatie. Door inzicht te verkrijgen in de factoren, die tot bepaald (probleem-) gedrag leiden, ontstaat er begrip voor het kind en over hoe te handelen met betrekking tot het kind (p.133).

Het ervaren van handelingsverlegenheid en het ontbreken van vaardigheden, die in het gewenste beroepsprofiel staan beschreven, kunnen bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte expressed emotions oproepen. Dit kenmerkt zich door een emotioneel geladen toonzetting. Hierbij valt te denken aan: stemverheffing, discussie aangaan met kinderen, gedragsverandering eisen, veroordelend regeren op kinderen, persoonsgerichte kritiek uiten naar kinderen. Expressed emotions kunnen zich ook uiten in de vorm van over bezorgdheid, grote mate van betrokkenheid, taken en verantwoordelijkheden van kinderen overnemen (Therapie en Milieu, z.d.) Volgens de literatuur is er een samenhang tussen de expressed emotions van de begeleiders en het gedrag van de kinderen. Wanneer een kind kritiek krijgt of in discussie gaat over het dreigende en destructieve gedrag, kan er onderling een strijd ontstaan. Het gedrag van de begeleider kan bij het kind probleemgedrag opwekken, evenals het gedrag van het kind kan bij de begeleider expressed emotions oproepen. In hoeverre dit bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte aan de orde is, wordt middels diepte-interviews onderzocht.

2.8.7. Welke bestaande methodieken/ instrumenten zijn er?

Naar aanleiding van het literatuuronderzoek wordt het vraagstuk, op het gebied van hanteren van dreigende en destructieve situaties, behandeld. Volgens Schuur (2009) zijn er geen pasklare antwoorden en oplossingen aan te reiken, wel handvatten (p.20). De volgende handvatten, die zorgvuldig zijn geselecteerd met behulp van de informatie in het literatuuronderzoek, kunnen een bijdrage leveren aan het vraagstuk "hoe omgaan met dreigend en destructief gedrag".

1. Bia- schema, een schema voor omgaan met agressie. (Bewustzijn, Inschatting en Actie)Stap 1, Bewustzijn

Jezelf: Volgens dit schema moet een begeleider bewust zijn van zichzelf en het handelen. Een begeleider dient antwoord te geven op de volgende vragen: *Hoe reageer je als beroepskracht, wat denk je, wat voel je en hoe wil je handelen, zijn belangrijke vragen voor beroepskrachten.*

De cliënt (kind met dreigend en destructief gedrag): De begeleider moet ook voldoende kennis hebben over de cliënt. Indien een begeleider van te voren weet dat een cliënt in de omgeving dreigend of destructief gedrag kan vertonen, kan een begeleider hierop voorbereidingen treffen (Stoffelen, 2008).

Soort dreigend en destructief gedrag : Inzicht in de verschillende vormen van dreigend en destructief gedrag biedt een goede basis voor de juiste strategie (Stoffelen, 2008). Een uniforme aanpak is niet haalbaar, omdat men een onderscheid heeft van soorten gedragingen. Het Bia- schema onderscheid drie vormen van dreigend en destructief gedrag, die in 2.8.2. zijn uitgewerkt.

Stap 2, Inschatting

Jezelf: Op het moment dat zich een bedreigende situatie voordoet moet een begeleider een inschatting maken van zichzelf. Het gaat vooral om de vragen: Hoe zit de begeleider op dat moment in haar vel, heeft ze een goede dag gehad, loopt alles niet zo soepel? Met andere woorden: hoeveel kan de begeleider nog aan of is het juist slimmer om hulp te vragen? (Stoffelen, 2008).

De ander: Ook bij deze stap is de inschatting van een de cliënt noodzakelijk. Dit geeft informatie over zijn/haar mentaal- emotionele toestand. Begeleiders kunnen zich vooral richten op punten zoals; gelaatkleur, ogen, mimiek, gebaren, richting van beweging (Stoffelen, 2008).

De omgeving: Ten aanzien van de ruimte en alles wat zich daarin bevindt, is het handig om te weten wat in het voordeel van beroepskrachten werkt, en wat tegen kan werken. Te denken aan: vluchtmogelijkheden; voorwerpen; tafels; stoelen enz.

Op basis van het Bewustzijn en de Inschatting van de actuele situatie, kan een begeleider een keuze maken voor een bepaalde actie (Stoffelen, 2008).

Stap 3, Actie

Stoffelen (2008) hanteert voor elke actie basiselementen: Een goede ademhaling, stevig op de grond staan (aarden) en een ruimtelijke houding

2. Grenzen stellen en confronteren.

Volgens de literatuur is het stellen van grenzen een belangrijk instrument voor het hanteren van agressie. Een beroepskracht die goed grenzen stelt, wordt eerder gerespecteerd door cliënten en een cliënt bij wie goed grenzen gesteld wordt, weet waar hij aan toe is. Dit schept duidelijkheid en daarmee veiligheid. De cliënt gaat minder vaak over tot dreigend en destructief gedrag. Op een goede manier grenzen stellen kan preventief werken op dreigend en destructief gedrag. Dit kan op allerlei manieren, met een rustige blik, met een grapje, met niet mis te verstane woorden etc. (Stoffelen, 2008). Afhankelijk van de doelgroep en de situatie ontwikkelt de beroepskracht hierin een eigen stijl. Kortom, het gaat om twee soorten grenzen: persoonlijke grenzen en de gedragsgrenzen die voor de cliënt gelden. De volgende stap is het confronteren. Confrontatie is een heel duidelijke manier van grenzen stellen, als iemand al over de grens is. Confrontatie heeft als doel op heldere wijze ongewenst gedrag van de ander aan orde stellen, met als doel het gedrag te laten stoppen. Echter dit is alleen toepasbaar indien de ander emotioneel rustig is (niet opgefokt). *Met een zelfverzekerde en assertieve houding dwing je respect af. De ander zal in dit geval eerder de voorkeur geven aan zich terug te trekken. In een confrontatie geef je zowel verbaal als in houding en uitstraling, zeer duidelijk grenzen aan*(Stoffelen, 2008).

De verbale principes van confrontatie:	De non-verbale principes van confrontatie:
1) Zeg wat de ander doet; Beschrijf het ongewenste gedrag zo letterlijk mogelijk;	1) Neem een zelfverzekerde en alerte houding aan;
2) Zeg wat het gedrag met jou doet;	2) Houdt oogcontact
3) Zeg wat de ander wel moet doen/ kan doen	3) Spreek met kalme, duidelijke, beheerste, lage stem

(Stoffelen, 2008).

3. De- escalatie.

Indien de cliënt emotioneel geladen is (boos, paniek, angstig, gespannen, kan een beroepskracht ervoor kiezen om eerst te de-escaleren. Doel van de de-escalatie is het kalmeren van een agressieve/emotionele persoon, zodat de persoon niet overgaat tot fysiek geweld. Door rust en vertrouwen uit te stralen, wordt de ander tot rust gebracht, waardoor deze persoon weer aanspreekbaar wordt (Stoffelen, 2008).

Principes van de-escalatie:

1) Aandachtige en wakkere houding; Maak (oog) contact, houd te gezichtsuitdrukking neutraal, kalm en attent. Neem een ontspannen, maar alerte houding aan.

2) Rust en kalmte uitstralen; Lage en diepe ademhaling (buik, niet borst), praat in gedachten positief en bevestigend tegen jezelf. Spreek met kalme, duidelijke en lage stem. Houd je gebaren beperkt en rustig.

3) Begrip voor de ander; Luister actief, erken de gevoelens, laat ruimte voor emoties en zoek naar alternatieve oplossingen.

4) Heldere communicatie; Spreek de ander met zijn/haar naam, definieer gedragsgrenzen, gebruik zo min mogelijk woorden, spreek in ik-termen en herhaal jezelf.

5) Veilige positie; veilige afstand, ga ergens achter staan, draai je lichaam een kwart slag, handen vrij voor gebruik.

Wat moet een begeleider niet doen?

Bepaald gedrag blijkt escalerend te zijn als de begeleider te maken heeft met mensen die erg geïrriteerd zijn: *Niet luisteren of de persoon negeren, bedreigingen, onvriendelijke of pijnlijke opmerkingen, bekvechten, commanderen, schreeuwen, iemands territorium binnenstappen, gebruik van obscene opmerkingen en jezelf boven de ander plaatsen (Stoffelen, 2008).*

4. Signaleringsplannen

Volgens Werf (1998) is een signaleringsplan een methodiek die als doel heeft ervoor te zorgen dat het optreden van dreigend en destructief gedrag voorkomen wordt. Het plan bestaat uit twee delen:

1) Beschrijving van de vroege voortekenen van dreigend en destructief gedrag in afzonderlijke fase.

2) Een beschrijving van de cliënt, sociaal netwerk en wat groepsleiders het beste kunnen doen bij een dreigende en destructieve situatie in de afzonderlijke fase die vooraf gaat (De Borg, 2005). De methodiek hanteert vijf uitgangspunten.

1) De beleavingswereld van de cliënt is het vertrekpunt.

Dit betekent dat er aangesloten wordt bij:

- *de dagelijkse realiteit van de cliënt (is er bijvoorbeeld sprake van achterdocht, wanen)*

- *de doelen die de cliënt zelf stelt, indien mogelijk. (wat is zijn hulpvraag, wat is zijn toekomstperspectief).*

- *de ontwikkelingsfase; intelligentie niveau, sociaal-emotionele ontwikkeling (De Borg, 2005).*

2) Het signaleringsplan is een 'plan op maat'.

Vanwege het unieke karakter van iedere situatie is het noodzakelijk dat het signaleringsplan voor iedere cliënt individueel wordt opgesteld. Dit betekent dat er geen standaard signaleringsplannen ontwikkeld moeten worden. Het signaleringsplan kan zodoende geheel

afgestemd worden op de individuele situatie van de cliënt. Het maatwerk komt verder onder meer tot uitdrukking in de afstemming van het werktempo en de mogelijkheden van de cliënt (De Borg, 2005).

3) Het werken met een signaleringsplan is een gezamenlijke activiteit van de cliënt, zijn sociaal netwerk en groepsleider / behandelaar.

Het opstellen van een signaleringsplan is een gezamenlijke activiteit. In de voorbereidende fase is het belangrijk dat er geïnvesteerd wordt in de contacten met cliënt en zijn sociaal netwerk. Onderzocht dient te worden welke bijdrage eenieder kan leveren. Deze kennis is een belangrijke voorwaarde om in de volgende fase de individuele benadering tot zijn recht te laten komen. Hiermee wordt ook inzichtelijk gemaakt wat eenieders mogelijkheden zijn (De Borg, 2005).

4) Het signaleringsplan behoeft voortdurend bijstelling.

Het plan dient voortdurend bijgesteld te worden op basis van actuele gegevens en de gezondheidstoestand van de cliënt. Een eenmaal opgesteld signaleringsplan mag daarom ook nooit gezien worden als een eindproduct (De Borg, 2005)

5) Een positief waarderende houding van de hulpverlener.

Bij vroeg signalering en vroege interventie ligt de nadruk op het vergroten van de controle t.a.v. dreigend en destructief gedrag en over de gevolgen ervan voor het leven van de cliënt. Dit doel zal bij de meeste cliënten met vallen en opstaan bereikt worden. Client, sociaal netwerk en groepsleider maken een leerproces door voordat de methodiek van vroeg signalering en vroege interventie succesvol kan worden toegepast. De hulpverlener dient waardering te uiten voor alle inspanningen die door de cliënt geleverd worden om de methodiek van vroeg signalering en vroege interventie in de praktijk toe te passen (De Borg, 2005).

2.9.Probleemstelling

2.9.1 Doel van het onderzoek

Per 1 augustus 2015 kunnen de begeleiders van de Blauwe Hoogte handvatten toepassen die ervoor zorgen dat zij minder handelingsverlegenheid ervaren, in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen.

2.9.2 Beschrijving van de onderzoeksvraag

Welke handvatten hebben de begeleiders nodig om minder handelingsverlegenheid te ervaren, in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen?

2.9.3 Beschrijving van de deelvragen

- 1) Welke dreigende en destructieve gedragingen veroorzaken handelingsverlegenheid bij de begeleiders?
- 2) Hoe handelen de begeleiders in de situaties waarin dreigend en destructief gedrag voorkomt?
- 3) Wat staat er in het pedagogisch beleidsplan van Siza over het omgaan met dreigend en destructief gedrag?
- 4) Hoe wordt er binnen andere woongroepen gehandeld in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voorkomt?
- 5) Wat is de beoogde situatie van de begeleiders?

Hoofdstuk 3. Methode van onderzoek

De onderzoeksbenadering op de Blauwe Hoogte betreft een combinatieonderzoek dat bestaat uit een kwalitatief en kwantitatief deel. In dit praktijkonderzoek is de inhoudelijke variatie omtrent het handelen in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt in kaart gebracht. Dit is gebeurd door middel van een benadering die een focus legt op het achterhalen van ideeën, meningen, betekenissen en processen, namelijk een kwalitatieve benadering (p.101). Voor het achterhalen van specifieke gedragingen, die kinderen op de Blauwe Hoogte vertonen, is een benadering gehanteerd die een focus legt op vragen waarop met getallen of metingen een antwoord op gegeven kan worden. Namelijk de kwantitatieve benadering. (Dieussaert, 2011, p.101).

Participanten

Het praktijkonderzoek op de Blauwe Hoogte is gericht op het individuele handelen in de beroepspraktijk en het handelen als team. De onderzoeksresultaten zijn van belang voor de teamleidster en groepsbegeleiders van de Blauwe Hoogte. Deze belanghebbenden zijn betrokken bij het verkennen van het praktijkprobleem, de uitvoering van het praktijkonderzoek en het doorvoeren van veranderingen als gevolg van het praktijkonderzoek. De Blauwe Hoogte heeft in totaal 26 medewerkers in dienst, inclusief medewerkers met verlof of in ziektewet. Wegens beschikbaarheid en een druk bezette agenda was het tijdens het onderzoek niet mogelijk om alle participanten te interviewen. De diepte- interviews hebben plaatsgevonden op de maandagen en woensdagen, dit in verband met de consult-uren van de onderzoekers die plaatsvonden op iedere dinsdag en donderdag.

Gedurende het onderzoek zijn op de maandagen en woensdagen de aanwezige participanten geïnterviewd. Tijdens twee teamvergaderingen zijn de overige niet- geïnterviewde medewerkers op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen in het onderzoek. Op deze manier zijn deze medewerkers alsnog betrokken bij de ontwikkelingen van het onderzoek.

Voor het beantwoorden van de deelvragen is gebruik gemaakt van verschillende instrumenten. Allereerst is er een diepte- interview afgenomen bij 7 begeleiders van de Blauwe Hoogte. Het diepte- interview is weergegeven in bijlage 5. Door de begeleiders middels een diepte- interview te bevragen, *kijk je als onderzoeker als ware naar de beroepspraktijk vanuit het gezichtspunt van de persoon of de groep die je bevraagd (p. 162)*. Door middel van het diepte- interview zijn de meningen en ervaringen over en met dreigend en destructief gedrag achterhaald. Bij een diepte- interview is doorgevraagd op wat de geïnterviewde zegt, om te achterhalen wat de opdrachtgever/ begeleiders willen (Elshof & Pieters, 2006, p. 20).

Iedere vraag is op dezelfde manier geformuleerd en gesteld. Echter bij dit soort interviews laten de antwoorden zich moeilijk in een statisch programma stoppen, aangezien iedere begeleider iets anders kan zeggen.

Om interpretaties te voorkomen, zijn de interviews getranscribeerd. De uitwerking van de getranscribeerde interviews zijn weergegeven in bijlage 10. Daarnaast is er een enquête afgenomen onder 16 begeleiders van de Blauwe Hoogte. De enquête is weergegeven in bijlage 6. Door middel van de afname van de enquête werd feitelijke informatie op het gebied van dreigend en destructief gedrag achterhaald. Om ervoor te zorgen dat de enquête correct is, is een pre- test afgenomen door mensen die niet aan het onderzoek meewerken. De participanten die hebben deelgenomen aan de pre- test, hebben de mogelijkheid gehad om onpartijdig de onduidelijk- en/of onjuistheden aan te geven (p.20).

Analyse

De resultaten en gegevens die verkregen zijn vanuit diepte- interviews zijn horizontaal met elkaar vergeleken. Deze analysemethode geeft een weergave van antwoorden. Alle antwoorden van de begeleiders zijn naast elkaar geplaatst en er is gezocht naar opmerkelijke verschillen en overeenkomsten. Deze zijn in een schema weergegeven in bijlage 7. Vervolgens is er een korte samenvatting gemaakt van de bevindingen. De werkwijze bij horizontaal vergelijken begint bij het maken van een analyse schema met een aantal kolommen en rijen. In de eerste kolom staat de vraag (of vragen) waarvan de antwoorden horizontaal vergeleken worden. Daarbij kan ook aangegeven worden waarom de vraag gesteld is.

De kolommen zijn bedoeld voor de antwoorden van de respondenten (Donk & Lanen, 2011, p. 257). Per persoon zijn de antwoorden in een kolom weergegeven. In de laatste kolom staan de bevindingen. De antwoorden zijn goed doorgelezen en per vraag werden de belangrijke delen, die antwoord geven op de onderzoeksvraag of deelvragen, onderstreept of gemarkeerd. Op basis van datgene wat gelezen en onderstreept is, zijn algemene bevindingen geformuleerd. Dit kunnen overeenkomsten of verschillen zijn. De ingevulde enquêtes zijn geanalyseerd door middel van een statistische weergave van de resultaten, deze is weergegeven in bijlage 8. De resultaten zijn weergegeven op basis van percentages. Nadat alle analyseresultaten in beeld zijn gebracht, zijn conclusies getrokken. Dit is een systematisch proces geweest, waarbij kernachtige antwoorden geformuleerd werden voor de beantwoording van de onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen (Donk & Lanen, 2011, p. 260). Deze antwoorden hebben meer inzicht gebracht in het praktijkprobleem en kunnen van invloed zijn bij het oplossen van het probleem. Voor het ordenen van de conclusies is een tabel opgesteld. In deze tabel zijn de deelvragen weergegeven en worden per deelvraag de conclusies weergegeven. Deze conclusies zijn eenduidig beschreven, zodat er geen verwarringen ontstaan (p.261).

Betrouwbaarheid en validiteit

Om te zorgen voor een hoge validiteit en grote betrouwbaarheid zijn een aantal richtlijnen gehanteerd. Deze richtlijnen hebben betrekking op triangulatie, communicatie, transparantie, inzicht in het probleem, de organisatie en verschillende perspectieven (p. 49). In dit praktijkonderzoek is gebruik gemaakt van methodische triangulatie, waarbij verschillende data-verzamelmethodeën zijn ingezet. Naar aanleiding van het literatuuronderzoek zijn gedragingen opgenomen in een enquête. Middels deze enquête kon achterhaald worden welke gedragingen als dreigend en destructief gedrag ervaren werden door de begeleiders en welke van deze gedragingen voortkomen op de groep. Middels de individuele diepte- interviews kon door middel van e- in vragen beter in kaart gebracht worden hoe de groepsleiders tegen bepaalde zaken aankeken, want een interview is geschikt voor het verkrijgen van antwoorden op hoe- en waaromvragen (Donk & Lanen, 2011, p.50). Bij de afname van diepte- interviews en enquêtes is rekening gehouden met de beschikbaarheid van de respondenten. Van tevoren zijn afspraken ingepland, hierbij werd rekening gehouden met mogelijke verschuiving in verband met de mogelijk door omstandigheden gewijzigde beschikbaarheid van groepsleiders. Het is ongunstig om een diepte- interview af te nemen, wanneer er te weinig tijd voor beschikbaar is.

Dit kan de onderzoeksresultaten beïnvloeden, doordat respondenten te gehaast antwoorden geven of niet volledig de aandacht er bij kunnen houden. Om te voorkomen dat het onderzoek onbevredigde antwoorden en oplossingen op zou leveren, zijn de groepsleiders en teamleidster van de Blauwe Hoogte continu op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen van het onderzoek tijdens teamvergaderingen. Tijdens deze momenten is er naast verbreding van de eigen denkkaders, feedback gevraagd aan betrokkenen. Door anderen te betrekken in de fases van het onderzoek is er betrokkenheid en draagvlak gecreëerd (p. 52). Middels een begripsafbakening zijn de begrippen vanuit de vakliteratuur exact beschreven, zodat het voor iedereen duidelijk is wat er met deze begrippen bedoeld wordt. De afbakening van deze begrippen is weergegeven in bijlage 11.

Hoofdstuk 4. Resultaten

4.1. Welke dreigende en destructieve gedragingen veroorzaken handelingsverlegenheid bij de begeleiders?

Voor het vaststellen van dreigende en destructieve gedragingen is een voor- gestructureerde data gehanteerd. Hiervoor zijn 16 respondenten benaderd. De respondenten hebben afzonderlijk een enquête ingevuld, waarin dreigende en destructieve gedragingen zijn opgenomen die voortkomen uit het literatuuronderzoek. Dreigend en destructief gedrag is in fysiek, emotioneel geladen en emotioneel rustig gedrag te onderscheiden. In de literatuur is voor elk type gedrag een opsomming te vinden. De gedragingen zijn hieronder weergegeven.

- 1) *Fysiek gedrag*: slaan, schoppen, krabben, spugen, bijten, vastgrijpen, vernieling aanbrengen aan materiaal, afnemen van andermans spullen, gooien met voorwerpen; .
- 2) *Emotioneel geladen gedrag*: schelden, schreeuwen, gillen, dwingend oogcontact, seksuele non- verbale en verbale uitingen, seksuele toenadering zoeken, woede uitbarstingen, dreigend taalgebruik.
- 3) *Emotioneel rustig gedrag*: treiteren, provoceren, intimideren, zeuren, claimen, negeren, grommen.

De gedragingen uit de literatuur zijn opgenomen in de enquêtes. Middels deze enquêtes is achterhaald welke gedragingen de begeleiders van de Blauwe Hoogte herkennen. In de analyse komt naar voren dat niet elk gedrag uit het literatuuronderzoek herkenbaar is bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte. Allereerst de gedragingen die niet voor komen zijn volgens de respondenten; treiteren, provoceren en zeuren. De overige gedragingen uit het literatuuronderzoek zijn voor begeleiders herkenbaar. Middels de gestructureerde data analyse is in percentages weergegeven in welke mate de gedragingen voor komen. Een visuele weergave van deze resultaten is weergegeven in bijlage 8.

Fysiek gedrag: vastgrijpen 100%, slaan 94%, schoppen 87%, vernieling aanbrengen 87%, krabben 76%, bijten 69%, gooien met voorwerpen 56%, spugen 47% en afnemen van andermans spullen 44%.

Emotioneel geladen gedrag: schelden 81%, gillen 81%, schreeuwen 69%, dwingend oogcontact 50%, seksueel geladen verbale uitingen 47%, seksueel geladen non-verbale uitingen 31%, dreigend taalgebruik 31%, woede uitbarstingen 29% en seksuele toenadering zoeken 25%

Emotioneel rustig gedrag: claimen 81%, negeren 69%, intimiderende opmerkingen 37% en grommen 12%.

De hierboven staande percentages zijn gebaseerd op de resultaten van zestien respondenten.

Bijv. Zestien respondenten (100%) geven aan het fysieke gedrag 'vastgrijpen' te ervaren.

4.2. Hoe handelen de begeleiders in de situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt?

De begeleiders die werkzaam zijn op de Blauwe Hoogte komen in aanraking met dreigend en destructief gedrag. Uit de diepte- interviews is naar voren gekomen dat de begeleiders intuïtief handelen in situaties waarbij dreigend en destructief gedrag voor komt. Door middel van een horizontale vergelijking zijn bevindingen gedaan over de resultaten vanuit de diepte-interviews. Alle 7 respondenten geven aan voornamelijk vanuit hun gevoel te handelen. In situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt, geven alle 7 respondenten aan een inschatting te maken van de situatie en vervolgens vanuit deze inschatting te handelen. Het maken van een inschatting van de situatie gebeurt volgens de respondenten op basis van het gevoel en eigen waarden en normen. Het grensniveau kan per respondent verschillen. Respondent RP06 (9) zegt hierover het volgende: *"Ik hanteer in iedere situatie wel een andere aanpak, deze verschilt per situatie. Bij de ene situatie is mijn grensniveau hoger, dan bij de andere situatie."* Een respondent zegt over het handelen op gevoel het volgende: *"Ik vind niet dat we binnen ons team volgens een pedagogische methodiek of richtlijn handelen. Nu handel ik voornamelijk op gevoel, maar eigenlijk weet ik niet of mijn manier van handelen de juiste manier is?"* (I, RP02, 6).

Een reden die wordt genoemd voor het handelen op gevoel, is dat er een pedagogische methodiek of richtlijn, waar vanuit gehandeld wordt door de begeleiders, ontbreekt. Enkele respondenten geven aan geen kennis te hebben over de pedagogische visie en kernwaarden van Siza. Een respondent zegt over het belang van het hebben een pedagogische visie en kernwaarde het volgende: *"Een pedagogische visie en kernwaarde sluit niet altijd aan bij de verschillende situaties die zich voor kunnen doen op de groep in de praktijk, daarbij wisselt de groepssamenstelling ook erg vaak op de Blauwe Hoogte, waardoor het lastig is een vast protocol te hanteren"* (I, RP03, 6). Meerdere respondenten bevestigen dit en geven aan dat de doelgroep die verblijft op de Blauwe Hoogte daarvoor te wisselend is in samenstelling en in problematiek. Om die redenen geven alle respondenten aan een inschatting te maken per situatie en per individu. Een aantal respondenten geeft aan daarbij rekening te houden met de individuele behoefte en problematiek van de kinderen.

Een respondent zegt hierover het volgende: *“Ik maak een afweging van de situatie en op basis daarvan probeer ik een aanpak te hanteren. Ik analyseer een situatie, let op de signalen die het kind afgeeft en houd rekening met de omgeving”* (I, RP05,3). Het rekening houden met de omgeving is iets wat alle respondenten aangeven te herkennen in het handelen. Naast het rekening houden met de behoeften en problematieken van de kinderen, houden de begeleiders in het handelen ook rekening met de omgeving. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Soms heb ik vanuit mijn inschatting besloten om een kind uit de situatie te halen en wil ik in een andere ruimte praten met het kind, maar dit kan alleen als er genoeg andere begeleiders op de groep aanwezig zijn”* (I, RP05,3). De respondenten geven aan dat het door de geringe aanwezigheid van begeleiders het niet altijd haalbaar is om het handelen aan te passen aan de behoeften van de kinderen. Alle respondenten geven aan dat ze vaak roeien met die riemen die ze hebben. Wat opvallend was dat voor ieder afgenomen interview, alle respondenten aangaven vooral praktijkmensen te zijn. De respondenten geven aan het prettig te vinden om in sommige gevallen te communiceren met andere begeleiders/ collega's. Dit om feedback te vragen op het handelen of om advies te vragen over hoe hij of zij het beste kan handelen in een specifieke situatie. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Ik maak een inschatting van een situatie en handel vervolgens vanuit mijn gevoel, maar als ik merk dat een situatie kan gaan escaleren, loop ik vaak weg uit de situatie. Ik loop dan naar een collega en vraag hoe ik het beste om kan gaan met de situatie of hoe hij of zij om zou handelen?”* (I, RP04,7).

4.3. Wat staat er in het pedagogisch beleidsplan van Siza over het omgaan met dreigend en destructief gedrag?

Ter verdieping is het pedagogisch beleidsplan van Siza onderzocht. Hieruit is geconcludeerd dat er in het beleidsplan van Siza geen beleid is opgesteld voor het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Daartegenover heeft Siza wel een kwaliteitshandvest. Dit handvest is in 2009 geëvalueerd en bijgesteld, maar heeft geen betrekking tot het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Met de investering in het kwaliteitshandvest heeft Siza een actieve houding laten zien op het gebied van kwaliteitszorgverbetering. De volledige weergave van dit kwaliteitshandvest is te vinden in bijlage 9.

4.4. Hoe wordt er binnen andere woongroepen gehandeld in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt?

Op de vraag hoe wordt er binnen andere woongroepen gehandeld in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt, is er contact opgenomen met een soort gelijke organisatie.

De organisatie Zozijn, kind en jeugdhulp, biedt begeleiding, zorg en ondersteuning aan kinderen en jeugdigen met een verstandelijke en/of meervoudige beperking. De organisatie heeft als uitgangspunt dat alle mensen (ook kinderen) gelijkwaardig zijn. *“Iedereen moet kunnen deelnemen aan de samenleving”* (Zozijn, z.d.). De organisatie wil op een professionele manier bijdragen aan de ontwikkeling van mensen met een beperking. Het doel van de zorg, ondersteuning of begeleiding is dan ook dat een cliënt deel kan nemen aan de samenleving en dat een verbetering optreedt de ontwikkeling en gezondheid.

Op donderdag 2 april 2015 heeft een interview plaatsgevonden met respondent RP08. De functie van RP08 betreft meerdere functies, namelijk innovatie en beleidsmanager jeugdhulp en zorg. Volgens respondent RP08 is binnen Zozijn dreigend en destructief gedrag van kinderen een bekend probleem. Respondent RP08 zegt hierover het volgende: *De groepsleiders binnen Zozijn komen regelmatig in aanraking met kinderen die dreigend en destructief gedrag vertonen* (I, RP08, 1). De medewerkers van Zozijn handelen volgens een methodiek in situaties waarbij dreigend en destructief gedrag voor komt. *Als organisatie werken wij met de methodiek signaleringplannen die er voor zorgt dat dreigend en destructief gedrag van kinderen beïnvloed wordt* (I, RP08, 1). Door het handelen volgens deze methodiek kunnen de medewerkers van Zozijn vroegtijdig dreigende en destructieve situaties signaleren. In een signaleringsplan worden signalen van dreigende en destructieve gedragingen in kaart gebracht. Vervolgens worden in hetzelfde plan handvatten aangeboden voor medewerkers die toegepast kunnen worden. Respondent RP08 geeft het volgende voorbeeld: *Kind X op de groep ervaart frustratie/agressie door bepaalde omstandigheden. Deze frustratie uit het kind op verschillende manieren zoals: slaan, schreeuwen, schoppen e.d.. Echter deze frustratie kan in sommige gevallen ook escaleren waardoor het kind bijvoorbeeld andere kinderen opzettelijk pijn bezorgd. Het werken met een signaleringsplan kan deze escalatie voorkomen. Dit proces, het ervaren van frustratie en de gedragingen, moeten opgenomen worden in het signaleringsplan. Bij het optreden van de eerste signalen, zoals schreeuwen, gillen e.d., kunnen groepsbegeleiders vroegtijdig ingrijpen. De begeleiders herkennen immers deze afgegeven signalen. Binnen de groep is het al bekend dat Kind X bij het ervaren van frustratie deze gedragingen vertoont. In het signaleringsplan staan ook aanbevelingen voor begeleiders die gehanteerd moeten worden in situaties waarin kind X frustratie ervaart zoals het verplaatsen uit de omgeving of nabijheid en ondersteuning bieden. Door vroegtijdig in te spelen op signalen, wordt kind x gezien en serieus genomen. Waardoor hij minder snel overgaat tot mogelijke escalaties op de groep* (I, RP08, 2). Het werken met een signaleringsplan zorgt er voor dat ieder kind op de groep een eigen plan krijgt. *Een plan dat rekening houdt met de individuele problematiek van het kind* (I, RP08, 5).

Naast het signaleringsplan, hanteert de organisatie ook een algemeen plan omtrent dreigend en destructief gedrag. *Kinderen mogen elkaar niet slaan, schoppen, schelden e.d. Eigenlijk alles wat onder dreigend en destructief gedrag valt. Echter kinderen met een verstandelijke beperking en/of meervoudige beperking lopen vast op verschillende ontwikkelingsbieden. Daarnaast verschillen kinderen op de groep veel van elkaar. Het niveau is te verschillend (I, RP08, 5).* Dit maakt het voor begeleiders van Zozijn lastig om een aanpak voor ieder kind te hanteren. Het werken met een signaleringsplan zorgt er voor dat kinderen worden gecorrigeerd bij het overtreden van gedragsregels, echter de consequenties voor het gedrag worden afgestemd op de *individuele behoefte en problematiek van het kind problematiek (I, RP08, 6).* Volgens respondent RP08 *biedt het werken met signaleringsplannen handvatten voor begeleiders (I, RP08, 6).* Het handelen volgens het signaleringsplan geeft duidelijkheid over wanneer en hoe handelen. *Echter in sommige momenten werken deze handvatten niet (I, RP08, 6).* Begeleiders kunnen niet het gedrag beïnvloeden, waardoor de situatie alsnog escaleert. Volgens de organisatie zijn dit leermomenten voor de begeleiders. *Het betekent dat een aanpak aangepast moet worden. Kinderen zijn in ontwikkeling, ze groeien, hebben te maken met nieuwe ervaringen en hebben behoefte aan nieuwe uitdagingen. Als een aanpak niet lukt, dan moeten begeleiders alert zijn en op zoek gaan naar nieuwe handvatten, die moeten opgenomen worden in het signaleringsplan. Een signaleringsplan is continu in ontwikkeling (I, RP08, 6).*

4.5. Wat is de beoogde situatie van de begeleiders?

Middels de diepte- interviews is aan de begeleiders van de Blauwe Hoogte hoe de beoogde gezien wordt. Het merendeel van de begeleiders heeft aangegeven dat er binnen de organisatie de behoefte heerst om een (eenduidige) handelingswijze te hanteren in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Hiermee bedoelen begeleiders een aanpak waarin stapsgewijs staat hoe om te kunnen gaan met dreigende en destructieve situaties.

Bij het afnemen van de diepte- interviews waren ook tegen argumenten t.a.v. de beoogde situatie. Enkele respondenten hebben aangegeven dat een eenduidige aanpak en/of protocol niet toepasbaar is in de praktijk. Volgens respondent RP03 kan *“een pedagogische visie en kernwaarde niet altijd aansluiten bij de verschillende situaties die zich voor kunnen doen op de groep in de praktijk, daarbij wisselt de groepssamenstelling ook erg vaak op de Blauwe Hoogte, waardoor het lastig is een vast protocol te hanteren” (I,RP03, 6).* De doelgroep op de Blauwe Hoogte is wisselend van samenstelling. Daarnaast zijn de begeleiders van mening dat ieder kind, in welke situatie dan ook, individueel benaderd en behandeld moet worden.

Een eenduidig protocol zal hierin niet werken, gezien deze te weinig rekening houdt met de individuele behoefte en wensen van de kinderen en met de daarbij behorende problematiek. Maar een eenduidige aanpak/ protocol, waarin wel rekening wordt gehouden met de individuele behoefte en de problematiek van kinderen kan wel een optie zijn volgens diezelfde respondent.

Momenteel maken begeleiders in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voorkomt ter plekke een inschatting van de situatie en omstandigheden. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Ik maak een afweging van de situatie en op basis daarvan probeer ik een aanpak te hanteren. Ik analyseer een situatie, let op de signalen die het kind afgeeft en houd rekening met de omgeving”* (I,RP05,3). Begeleiders geven aan dat er rekening gehouden wordt met de problematiek en mogelijkheden van het kind. Echter dit lukt niet altijd. Volgens begeleiders moet er tijdens zulke momenten ook rekening gehouden worden met de omgeving. Soms staat een begeleide met te weinig begeleiders en met te veel kinderen. Op zulke momenten wil je juist heel snel ingrijpen, zodat je andere kinderen niet alleen achter laat. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Soms heb ik vanuit mijn inschatting besloten om een kind uit de situatie te halen en wil ik in een andere ruimte praten met het kind, maar dit kan alleen als er genoeg andere begeleiders op de groep aanwezig zijn”* (I,RP05,3). Ook de veiligheid van het kind en de andere kinderen mag niet in gevaar komen. Juist op die momenten moet er snel een inschatting gemaakt worden en nagedacht worden over een aanpak, wat vaak intuïtief is. Alle respondenten geven aan hierin iets te missen.

De meeste respondenten geven aan behoefte te hebben aan afspraken en richtlijnen in het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Ik denk dat het beter is om volgens een bepaalde richtlijn te handelen in plaats van op gevoel, op die manier kun je je handelingen ook verantwoorden mocht er een keer een situatie zijn die echt uit de hand loopt”* (I,RP01,4). Een aanpak/ protocol kan op zulke momenten goed van pas komen. Een andere respondent geeft behoefte te hebben aan het volgende: *“Ik denk dat het handig kan zijn als er een document is, waarbij staat hoe we als begeleiders bij ieder kind om kunnen gaan met het dreigende en destructieve gedrag wat een kind in een bepaalde situatie of moment kan vertonen. Op die manier kun je je handelen afstemmen op het gedrag en de problematiek van het kind”* (I,RP02,7). RP06 (8) zegt hierover het volgende: *“Als we een goed inschatting maken van de situatie, dan kunnen we een positief resultaat bereiken. Misschien moeten we voor elkaar die positieve resultaten schriftelijk vastleggen in dossiers of documenten.”* Daarbij gaf RP06 aan dat dit niet voor ieder kind hetzelfde is, gezien de verschillen in problematieken.

“We kunnen voor elk kind een document op stellen, waarin staat wat je kunt doen en hoe je kunt handelen” (I,RP06,11). Meerdere respondenten geven aan hieraan behoefte te hebben en handvatten willen voor het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Een respondent zegt hierover het volgende: *“Er moeten algemene regels komen over grenzen en handelingen. De invulling van deze regels moeten afgestemd zijn op de problematiek van het kind”*

(I,RP05,10). Een andere respondent geeft daarnaast aan dat het creëren van meer duidelijkheid en voorspelbaarheid in het handelen voor kinderen ook een beoogde situatie is. Deze respondent zegt hierover het volgende: *“Ik denk dat het voor kinderen niet duidelijk is als iedereen op gevoel blijft handelen, iedereen heeft tenslotte zijn eigen gevoel en grenzen waarnaar hij of zij handelt”* (I,RP02,7). De begeleiders willen op dit soort momenten het gedrag van het kind vroegtijdig signaleren, zodat zij weten welke stappen ze kunnen zetten die het gedrag van het kind kan beïnvloeden. Middels deze stappen hopen de begeleiders onderling, maar vooral naar de kinderen, duidelijkheid en voorspelbaarheid te bieden. Wanneer de kinderen weten welke stappen alle begeleiders nemen ten opzichte van hun gedrag, zullen kinderen meer zicht hebben op de mogelijke consequenties ten aanzien van hun gedrag

Naast de behoefte aan handvatten of richtlijnen die door de begeleiders toegepast kunnen worden in dreigende en destructieve situaties, hebben enkele respondenten ook aangegeven preventief te willen werken door vroegtijdig te willen signaleren wanneer een kind mogelijk dreigend en destructief gedrag gaat vertonen. Een respondent zegt daarover het volgende: *“Door alert te zijn op de signalen die worden afgegeven door het kind en daarop in te spelen, kunnen we de situatie van escalatie voorkomen. Als ik van te voren weet wat de gevolgen zijn van bepaalde signalen die een kind afgeeft, dan kan ik daar eerder op inspelen”* (I,RP06, 12).

Tot slot hebben alle respondenten aangegeven meer met elkaar te willen communiceren over gehanteerde situaties en gebeurtenissen. Een enkele respondent heeft aangegeven dat de rapportages vollediger moeten worden en zegt hierover het volgende: *“Ik denk dat het belangrijk is dat er meer gecommuniceerd wordt en vollediger gerapporteerd wordt, zodat je meer op de hoogte bent van de daadwerkelijke situaties en gebeurtenissen. Op die manier kun je je handelen beter afstemmen. Alleen op die manier kun je van elkaar leren en van jezelf, maar kun je ook de zorg en hulpverlening verbeteren”* (I,RP03,8).

De begeleiders hopen hiermee meer duidelijkheid in hun handelingswijze naar de kinderen en de begeleiders onderling te creëren, wat mogelijk een positieve bijdrage kan leveren aan het voorkomen van escalerend gedrag van de kinderen.

Hoofdstuk 5. Conclusie en discussie

5.1. Conclusie

Middels deelvragen is een analyse gemaakt met betrekking tot het praktijkprobleem. Vanuit de analyseresultaten kunnen conclusies getrokken worden. Dit gebeurt op systematische wijze, waarbij per deelvraag een concrete conclusie geformuleerd wordt. Middels de conclusies wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag:

'Welke handvatten hebben de begeleiders nodig om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin kinderen dreigen en destructief gedrag vertonen?'

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is onderzocht welke dreigende en destructieve gedragingen voor handelingsverlegenheid zorgen bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte. Hiervoor zijn 16 respondenten middels een enquête benaderd. 100% van de respondenten geeft aan dat er binnen de Blauwe Hoogte dreigend en destructief gedrag voor komt. Het dreigende en destructieve gedrag is volgens Stoffelen (2008) op te delen in drie categorieën die bestaan uit verschillende vormen van gedragingen. De hier onder weergegeven percentages zijn gebaseerd op de resultaten van 16 respondenten. In bijlage 8 is een visuele weergave van de onderstaande resultaten weergegeven:

Fysiek gedrag: vastgrijpen 100%, slaan 94%, schoppen 87%, vernieling aanbrengen 87%, krabben 76%, bijten 69%, gooien met voorwerpen 56%, spugen 47% en afnemen van andermans spullen 44%.

Emotioneel geladen gedrag: schelden 81%, gillen 81%, schreeuwen 69%, dwingend oogcontact 50%, seksueel geladen verbale uitingen 47%, seksueel geladen non-verbale uitingen 31%, dreigend taalgebruik 31%, woede uitbarstingen 29% en seksuele toenadering zoeken 25%

Emotioneel rustig gedrag: claimen 81%, negeren 69%, intimiderende opmerkingen 37% en grommen 12%.

Begeleiders van de Blauwe Hoogte ervaren handelingsverlegenheid in situaties waarin de kinderen bovenstaande gedragingen vertonen. Door middel van een horizontale vergelijking is onderzocht hoe begeleiders handelen in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt. De resultaten vanuit de diepte- interviews zijn geanalyseerd. Alle 7 respondenten geven aan voornamelijk vanuit gevoel te handelen. Er wordt een inschatting gemaakt van de situatie en vervolgens wordt op basis van gevoel gehandeld. In iedere situatie en door iedere begeleider wordt een andere aanpak gehanteerd, die voortkomt uit persoonlijke waarden en normen.

Middels verdieping in het beleid is geconcludeerd dat er binnen Siza geen beleid is opgesteld voor het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Binnen de Blauwe Hoogte zijn geen regels opgesteld, vanuit organisatorische waarden en normen, omtrent het omgaan met dreigend en destructief gedrag. Volgens Sipman (2009) is het belangrijk om te weten welke normen en waarden er verboden zijn in de regels die worden gehanteerd op de groep. Van daaruit kan een hulpverlener, evenals het team, op een objectieve wijze inzicht krijgen in situaties (p. 134). Bij dit inzicht verkrijgen in situaties, is het belangrijk alle factoren die invloed hebben mee te nemen in je analyse van de situatie. Door inzicht te verkrijgen in de factoren, die tot bepaald (probleem-) gedrag leiden, ontstaat er begrip voor het kind en over hoe te handelen met betrekking tot het gedrag van het kind (p.133).

Vanuit de literatuur kan geconcludeerd worden dat er bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte sprake is van handelingsverlegenheid. Begeleiders worden geconfronteerd met dreigend en destructief gedrag, waarop antwoord gegeven moet worden (Berkers, 1997, p.22). Het is niet altijd mogelijk deze antwoorden te vinden in de praktijksituatie, waardoor het soms voor kan komen dat een hulpverlener niet weet hoe hij of zij moet handelen, dit wordt handelingsverlegenheid genoemd (p.16). Door het ervaren van handelingsverlegenheid wordt door de begeleiders van de Blauwe Hoogte op gevoel gehandeld.

Het ervaren van handelingsverlegenheid kan op twee verschillende niveaus emoties oproepen bij begeleiders van de Blauwe Hoogte (Therapie en Milieu, z.d.). Het eerste niveau kenmerkt zich door een emotioneel geladen toonzetting, stemverheffing, het aangaan van discussies met kinderen, veroordelend reageren op kinderen, gedragsverandering eisen en persoonsgerichte kritiek uiten naar kinderen. Het tweede niveau kan zich uiten in de vorm van over- bezorgdheid, grote mate van betrokkenheid, taken en verantwoordelijkheden van kinderen overnemen. Vanuit de literatuur kan geconcludeerd worden dat hierin een causaal verband kan zijn. Het gedrag van de begeleider kan bij het kind dreigend en destructief gedrag opwekken, evenals het gedrag van het kind dat bij de begeleider emoties kan oproepen die het handelen kan beïnvloeden. Ter ondersteuning voor het verkrijgen van inzicht in het handelen van begeleiders kan het BIA-schema toegepast worden. Met behulp van dit schema wordt een hulpverlener bewust van zijn of haar handelen in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt (Stoffelen, 2008).

Middels een diepte- interview is onderzocht hoe begeleiders in een soortgelijke woongroep omgaan met dreigend en destructief gedrag. Vanuit de analyse van deze resultaten is te concluderen dat de groepsleiders die werkzaam zijn bij Zozijn, regelmatig in aanraking komen met kinderen die dreigend en destructief gedrag vertonen. Binnen Zozijn wordt er volgens een methodiek gehandeld met betrekking tot dreigend en destructief gedrag. De groepsleiders werken met de methodiek 'Signaleringsplan', die ervoor zorgt dat het dreigende en destructieve gedrag van kinderen preventief beïnvloed kan worden. In een signaleringsplan worden signalen van dreigende en destructieve gedragingen in kaart gebracht. In hetzelfde plan worden ook handvatten aangeboden voor begeleiders die toegepast kunnen worden in situaties waarin kinderen dit gedrag vertonen.

Binnen Zozijn zijn organisatorische waarden en normen opgesteld omtrent dreigend en destructief gedrag. *"Het werken met een signaleringsplan zorgt ervoor dat kinderen worden gecorrigeerd bij het overtreden van gedragsregels, echter de consequenties voor het gedrag worden afgestemd op de individuele behoefte en problematiek van het kind "(I,RP08,6).* Volgens (Werf, 1998) is een signaleringsplan een methodiek die als doel heeft er voor te zorgen dat het optreden van dreigend en destructief gedrag voorkomen wordt. Signaleringsplannen zijn individuele plannen, die symbool staan voor de kwaliteit van de werkrelatie tussen kind en begeleider, juist op het moment dat de onderlinge verhouding onder druk komt te staan (Werf, 1998, p.5). Vanuit het diepte- interview met Zozijn is gebleken dat het werken met signaleringsplannen niet altijd werkt. Het kan voorkomen dat begeleiders het gedrag niet kunnen beïnvloeden, waardoor de situatie alsnog escaleert. Het expertisecentrum de Borg geeft aan dat een signaleringsplan voortdurend bijgesteld moet worden op basis van actuele gegevens. Een eenmaal opgesteld signaleringsplan mag nooit gezien worden als een eindproduct (De Borg, 2005).

De begeleiders van de Blauwe Hoogte geven aan de behoefte te hebben aan een (eenduidige) handelingswijze, waarin stapsgewijs staat hoe om te kunnen gaan met situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Deze aanpak moet rekening houden met de individuele behoefte en problematiek van het kind, gezien een uniforme benadering of protocol niet haalbaar is met deze doelgroep. De problemen waarover het gaat zijn te ingewikkeld en verschillen te veel van elkaar (Werf, 1998, p.16). *"De begeleiders geven aan dat het handig kan zijn als er een document is, waarbij staat hoe als begeleider bij ieder kind om gegaan kan worden met het dreigende en destructieve gedrag wat een kind in een bepaalde situatie of*

moment kan vertonen.. Op die manier kun je je handelen afstemmen op het gedrag en de problematiek van het kind” (I,RP02,7). In de beoogde situatie willen begeleiders meer duidelijkheid en voorspelbaarheid creëren middels regels en afspraken voor zowel de kinderen als begeleiders. *“Beroepskrachten die consequent grenzen hanteren worden eerder gerespecteerd door cliënten en een cliënt bij wie goed grenzen gesteld wordt weet waar hij aan toe is. Dit schept duidelijkheid en daarmee veiligheid. De cliënt gaat minder vaak over tot dreigend en destructief gedrag” (Stoffelen, 2008).* Wanneer de kinderen die verblijven op de Blauwe Hoogte weten welke stappen de begeleiders nemen ten opzichte van hun gedrag, zullen de kinderen meer zicht hebben op de mogelijke consequenties ten aanzien van hun gedrag. Naast de behoefte aan handvatten of richtlijnen die door de begeleiders toegepast kunnen worden in dreigende en destructieve situaties, hebben respondenten aangegeven preventief te willen werken door vroegtijdig te signaleren wanneer een kind mogelijk dreigend en destructief gedrag gaat vertonen. Dit ter voorkoming van mogelijke escalaties. De begeleiders willen in de beoogde situatie meer met elkaar communiceren over het handelen in specifieke situaties. Daarnaast geven enkele begeleiders aan dat het belang van rapporteren niet vergeten mag worden, zodat begeleiders meer op de hoogte zijn van daadwerkelijke situaties en gebeurtenissen op de groep. *“Op die manier kunnen ze het handelen beter afstemmen en van elkaar en van jezelf leren” (I, RP03, 8).* De begeleiders willen in de beoogde situatie meer duidelijkheid in de handelingswijze naar de kinderen en onderling, wat mogelijk een positieve bijdrage kan leveren aan het voorkomen en hanteren van dreigend en destructief gedrag.

‘Welke handvatten hebben de begeleiders nodig om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin kinderen dreigen en destructief gedrag vertonen?’

Om minder handelingsverlegenheid te ervaren in situaties waarin dreigend en destructief gedrag voor komt op de groep, is het belangrijk dat de begeleiders inzicht krijgen in factoren die van invloed zijn op het dreigende en destructieve gedrag. Dit inzicht dient ervoor te zorgen dat begeleiders weten hoe het handelen afgestemd kan worden op de individuele behoefte en problematiek van het kind. Om dit inzicht te creëren bij begeleiders worden middels aanbevelingen verschillende handvatten aangeboden.

5.2.Discussie

Begin van dit praktijkonderzoek hebben de groepsbegeleiders van de Blauwe Hoogte gevraagd om handvatten die ingezet kunnen worden in situaties waarbij kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen. Middels een fieldresearch zijn de wensen en de beoogde situatie van de groepsbegeleiders achterhaald. Groepsbegeleiders hebben behoefte aan praktische handvatten, waarin stapsgewijs staat hoe te handelen bij dreigend en destructief gedrag. De wensen van de begeleiders zijn meegenomen in het deskresearch proces. Op de vraag welke handvatten hebben de begeleiders van de Blauwe Hoogte nodig, kan middels een fieldresearch en deskresearch een antwoord gegeven worden. Tegelijkertijd wordt ook een antwoord gegeven op de vraag: " hebben de onderzoekers onderzocht wat ze willen onderzoeken? ". Het antwoord op deze vraag is positief, want de begeleiders van de Blauwe Hoogte krijgen handvatten aangeboden, die aansluiten bij de wensen en behoeftes.

Wat is er te zeggen over de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek en wat betekent dat voor de conclusies?

Op het gebied van validiteit gaat het over het feit of de onderzoekers onderzocht hebben wat ze wilden onderzoeken. De conclusies van de deelvragen hebben een bijdrage geleverd tot de beantwoording van de onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag, het onderzoek naar mogelijk handvatten om handelingsverlegenheid te verminderen bij de begeleiders van de Blauwe Hoogte, is middels het onderzoek beantwoord. Er is door de onderzoekers op de Blauwe Hoogte dus onderzocht wat onderzocht had moeten worden.

Betrouwbaarheid wordt meestal onderscheiden in interne en externe betrouwbaarheid. Met *interne betrouwbaarheid* wordt bedoeld op een mogelijke vertekening van de onderzoeksresultaten door de invloed van een individuele onderzoeker. Het gaat hierbij dan om de controleerbaarheid van de onderzoeksresultaten. Bij kwalitatief onderzoek is een individuele onderzoeker per definitie al van invloed op de betrouwbaarheid. Dit is bijvoorbeeld van toepassing in een situatie waarin verschillende onderzoekers de interviewresultaten gaan coderen. Hier kunnen grote verschillen in ontstaan, wat van invloed is op de betrouwbaarheid van het onderzoek. Een betrouwbaar onderzoek zou betekenen dat de resultaten en uitkomsten wel dicht bij elkaar liggen of zelfs hetzelfde zijn. Dit is voor het onderzoek bij de Blauwe Hoogte een discussiepunt. Het coderen is door twee onderzoekers gedaan, maar in hoeverre is dit objectief? Automatisering van het verzamelen en verwerking van gegevens kan een positieve bijdrage leveren aan de betrouwbaarheid van het onderzoek.

De onderzoekers bij de Blauwe Hoogte hebben geen geautomatiseerd programma gebruikt bij de verwerking van de interviewgegevens, maar hebben gebruik gemaakt van een andere methode. Bij deze methode is een horizontale vergelijking gemaakt van de resultaten vanuit het coderen van de interviews. Ook zonder geautomatiseerde verwerkingsmechanismen is het namelijk mogelijk om goed kwalitatief onderzoek te doen.

Een ander aspect wat de interne betrouwbaarheid heeft vergroot is de toegepaste techniek van de onderzoekers op de Blauwe Hoogte. Er is gebruik gemaakt van een techniek waarbij meerdere verschillende methoden toegepast zijn bij het onderzoeken en beantwoorden van de onderzoeksvraag. De onderzoekers bij op Blauwe Hoogte hebben gebruik gemaakt van gestructureerde diepte- interviews, die voorafgaand aan de afname objectief zijn gecontroleerd door onafhankelijke personen (die niet actief deelname hebben gehad aan het onderzoek). Daarnaast zijn er enquêtes afgenomen, die gestructureerd opgesteld zijn vanuit een literatuurstudie. Bij de enquêtes is rekening gehouden met het feit dat de respondenten sociaal wenselijke antwoorden kunnen geven. Om die redenen is er naast de afname van een enquête ook een diepte- interview afgenomen, waarbij dieper ingegaan kon worden op het probleem en de hoe-/waarom- vragen.

Op het gebied van repliceerbaarheid (herhaalbaarheid) van het onderzoek zijn verschillende discussiepunten. De afname van de interviews is nu door twee onderzoekers gedaan, wat de objectiviteit vergroot. Het is echter wel de vraag of de interviews dezelfde resultaten geven, wanneer ze door andere onderzoekers afgenomen worden. Daarnaast is het ook de vraag of de resultaten hetzelfde opleveren als er 7 andere respondenten geïnterviewd worden dan de huidige 7 respondenten?

In het kort, er is door de onderzoekers van de Blauwe Hoogte gebruik gemaakt van triangulatie, waarbij vanuit minstens drie verschillende invalshoeken naar het probleem gekeken is. Daarnaast is er volgens op het gebied van betrouwbaarheid en validiteit volgens de richtlijnen van Donk en Lanen (2011) gewerkt.

Hoe is het onderzoek afgebakend en wat betekent dat voor de generaliseerbaarheid van het onderzoek?

De onderzoeksvraag van dit praktijkonderzoek is concreet geformuleerd. Begeleiders van de Blauwe Hoogte willen handvatten die ter ondersteuning dienen bij het omgaan met dreigend en destructief gedrag, dat kinderen op de Blauwe Hoogte vertonen. De hoofdzaak van het onderzoek is dat er een antwoord gegeven moet worden op de onderzoeksvraag, namelijk welke beschikbare handvatten zijn er?

Daarnaast wordt middels een fieldresearch de bevinden, behoeftes en wensen achterhaald. Dit gedeelte van het onderzoek is een bijzaak, die richtinggevend is bij de beantwoording van de hoofdzaak. Door een onderscheid te maken tussen bij- en hoofdzaken, is het de onderzoekers gelukt om een gestructureerd onderzoek te verrichten waarin antwoord gegeven wordt op de hoofdvraag. De onderzoeksmiddelen zijn generaliserend inzetbaar en zouden bij een andere zorginstelling, waarbij dezelfde onderzoeksvraag speelt, ook ingezet kunnen worden.

Wat is er nog niet onderzocht en waarover kunnen nog geen uitspraken gedaan worden?

De aangeboden handvatten/ aanbevelingen zijn nader onderzocht in de literatuur en bij soortgelijke organisaties, waarbij de uitkomsten op het gebied van effectiviteit positief zijn bevonden. Ondanks de aanbevelingen effectief zijn bevonden, blijft nog de vraag of dit ook het geval is bij de Blauwe Hoogte. Hoe kijken de uitvoerders tegen de aanbevelingen aan? Het is nog niet mogelijk om uitspraken te doen over de effectiviteit en uitvoering (door de begeleiders) van het product op de Blauwe Hoogte. Daarnaast is het niet mogelijk om uitspraken te doen over het effect van het product op de doelgroep (de kinderen) die verblijven op de Blauwe Hoogte.

Wat zou achteraf gezien, t.a.v. (de opzet van) het onderzoek, de volgende keer anders/beter moeten?

Kinderen binnen een residentiele instelling hebben te maken met meerdere leefmilieus. Tijdens het uitvoeren van dit praktijkonderzoek zijn alleen de mensen binnen de residentiele instelling benaderd. De belevingen en ervaringen van begeleiders zijn meegenomen in het onderzoek. Echter, de kinderen hebben ook te maken met andere leefmilieus, zoals school en thuis. Tijdens het onderzoek is het niet gelukt om ouders te benaderen voor een interview. Kinderen worden met een taxi opgehaald en afgezet, hierdoor is de kans heel klein om ouders te benaderen. Bij een vervolg onderzoek moeten ouders ook benaderd worden, want deze kinderen kunnen dreigend en destructief gedrag ook in de thuissituatie vertonen. Hoe gaan ouders hiermee om en waar hebben zij behoefte aan? De resultaten van deze vragen kunnen een bijdrage leveren aan het praktijkonderzoek. Wellicht kunnen ouders en begeleiders samenwerken en elkaar kunnen ondersteunen.

5.3. Aanbevelingen

1. Per 1 augustus 2015 kunnen de begeleiders van de Blauwe Hoogte algemene regels en afspraken opstellen, vanuit organisatorische waarden en normen, omtrent omgaan met dreigend en destructief gedrag van kinderen die verblijven op de Blauwe Hoogte.
2. Per 1 augustus 2015 kunnen de begeleiders van de Blauwe Hoogte het BIA- schema (een schema voor omgaan met agressie) toepassen, om bewustwording te creëren in het persoonlijke handelen, in situaties waarin kinderen dreigend en destructief gedrag vertonen.
3. Per 1 augustus 2015 kunnen de begeleiders van de Blauwe Hoogte met behulp van een signaleringsplan inzicht krijgen in factoren die van invloed zijn op het dreigende en destructieve gedrag wat een kind vertoont en daarop het handelen afstemmen op de individuele behoefte en problematiek van het kind.

Bronnenlijst

Bil, P., de. (2009). *Observeren, registreren, rapporteren en interpreteren*. Barneveld: Nelissen.

Bree, J., de. (1992). *De professionele inrichtingswerker*. Baarn: Nelissen

Carehouse (2013). *Verstandelijke beperking*. Geraadpleegd op 6 maart 2015, van <http://www.carehouse.nl/verstandelijke-beperking>

Dieussaert, K. (2011). *Onderzoek in de praktijk*. Leuven: Acco

Donk, C., van der & Lanen, B., van (2011). *Praktijkonderzoek in zorg en welzijn*. Bussum: Coutinho

Drie Ballonnen (2015). *Abc methode observeren*. Geraadpleegd op 5 maart 2015, van <http://www.drieballonnen.nl/Handboek/3.%20kinder%20%28peda%29%20beleid/3%20intake-exit%20kind/3%20intake-exit%20kind/3.1.2.1d.9%20abc%20methode%20observeren.pdf>

Els, M. & Pieters, I. (2006). *Een goed onderzoek*. Utrecht: ThiemeMeulenhoff

Expertisecentrum De Borg (2005). *Handboek signaleringsplannen*. Geraadpleegd op 12 april 2015, van http://www.de-borg.nl/docs/Handboek_signaleringsplannen.pdf

Heijkoop, J. *Anders kijken naar begeleiding van mensen met een verstandelijke handicap met ernstige gedragsproblemen*. Baarn: Nelissen.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. (z.d.). *Pedagogiek: Theoretische onderbouwing praktijktraining omgaan met agressie niveau 3 (studiejaar 3)*. Reader Studiecentra HAN. Nijmegen: Hogeschool van Arnhem en Nijmegen.

Jansen, H. & Veen, J., van. (2013). *Gedrags- en werkhoudingsproblemen en zorgverbreding*, Zoetermeer: Betelgeuze

Jaska de Bree (z.d.) *Jaska de Bree*. Geraadpleegd op 12 maart 2015, van <http://www.jaskadebree.nl/>

Mens en Samenleving. (2015). *Agressie op school*. Geraadpleegd op 6 maart 2015, van <http://mens-en-samenleving.infonu.nl/pedagogiek/16826-agressie-op-school.html>

Nijgh, L. & Bogerd, A. (2011). *Ondersteuning aan mensen met een verstandelijke beperking*. Den Haag: Boom Lemma

Reframe. (2015). *Definitie agressie*. Geraadpleegd op 6 maart 2015, van <http://www.reframe.nl/wikiframe/agressie-trainingen/definitie-agressie>

Schuur, G. (2009). *Omgaan met agressie*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum

Sipman, G. (2009). *Professional pedagogisch handelen*. Barneveld: Nelissen.

Siza (z.d.). *Hendrik Willem Landhuis*. Geraadpleegd op 5 maart 2015, van <http://www.siza.nl/Pub/HWL/%282359%29-TESTFOLDER-Locaties-Hendrik-Willem-Landhuis.html>

Stoffelen Training (2009). *Agressie*. Geraadpleegd op 12 april 2015, van <http://www.stoffelen.nl/cms/Agressie/tabid/56/language/nl-NL/Default.aspx>

Therapie en Milieu (z.d.). *Expressed Emotions*. Geraadpleegd op 11 mei 2015, van <https://sites.google.com/site/despiegeling3/therapie-en-milieu>

Tradtime (2011). *Training en advies*. Geraadpleegd op 12 maart 2015, van <http://www.tradtime.nl/trainingadvies.html>

Traning omgaan met agressie (z.d.) *Wat is verbale agressie en hoe ga ermee om*. Geraadpleegd op 6 maart 2015, van <http://www.trainingomgaanmetagressie.nl/wat-is-verbale-agressie-en-hoe-ga-ermee-om>

Valenkamp, M.W. (2011). *Inperken voorkomen; individuele agressie hanterings methode IPAM in de dagklinische kinderpsychiatrie en jeugdzorg. Verantwoording en evaluatie*. Erasmus Universiteit Rotterdam

Van Montfoort (z.d.). *Marije Valenkamp*. Geraadpleegd op 11 maart 2015, van <http://www.vanmontfoort.nl/over-ons/medewerkers/59-marije-valenkamp>

Verhagen, P. (2010). *Kwaliteit met beleid*. Bussum: Coutinho.

Werf, B., van der, Goedhart, A. & Huiberst, S. (1998). *Signaleringsplannen*. Lisse: Swets & Zeitlinger